

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

***ΤΑ ΑΣΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
(ΔΗΜΟΙ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ)***

**ΟΝΟΜΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ
ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ**

ΑΡ. ΜΗΤΡΩΟΥ: 2002045

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑ**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2009

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη του ρόλου των πολιτών στην τοπική αυτοδιοίκηση συναρτήσει των αστικών του δικαιωμάτων.

Η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί τον εγκυρότερο κοινωνικός θεσμό για το κράτος και είναι αναγκαίο να υπηρετεί την κοινωνική δημοκρατία, τη βάση δηλαδή οργάνωσης των σύγχρονων τοπικών κοινωνιών με διεύρυνση των λειτουργιών της κοινωνικής πολιτικής. Ο ρόλος της Τ.Α. είναι διττός και συνίσταται, από τη μία, στον πολιτικό σχεδιασμό (με ευρεία την κοινωνική αποδοχή και με στόχο την κοινωνική αλληλεγγύη) και, από την άλλη, στην κοινωνική δημοτική διεκδίκηση (με ενεργοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, δυναμική αλληλεπίδραση και ενσωμάτωση των κοινωνικών δυνάμεων στη δράση της δημοτικής κοινωνικής πολιτικής).

Τους ΟΤΑ αποτελούν οι Δήμοι και οι Κοινότητες. Οι ΟΤΑ αποτελούν Ν.Π.Δ.Δ.(Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου) και έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις, δική τους περιουσία, δικό τους προϋπολογισμό και απασχολούν δικούς τους υπαλλήλους. Η οικονομική τους δυνατότητα είναι βασικός παράγοντας για την ουσιαστική λειτουργία τους. Γι' αυτό, το κράτος μεριμνά για την εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων τους. Η μέριμνα αυτή πραγματοποιείται με ρυθμίσεις εκ μέρους του κράτους που να εξασφαλίζουν έσοδα, όπως π.χ. από τον φόρο ακίνητης περιουσίας. Η πολιτεία ασκεί διοικητική εποπτεία στους ΟΤΑ με τρόπο, όμως, που να μην εμποδίζει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους, δηλαδή ασκεί έλεγχο νομιμότητας των πράξεων τοπικής αρμοδιότητάς τους και όχι έλεγχο σκοπιμότητας (δεν εξετάζει αν οι πράξεις τους εξυπηρετούν κάποιο σκοπό ή όχι).

Στην αρμοδιότητα των ΟΤΑ ανήκουν οι τοπικές υποθέσεις, που αναφέρονται στην προαγωγή των συμφερόντων των κατοίκων της περιφέρειας των ΟΤΑ. Τα όργανα των ΟΤΑ εκλέγονται απευθείας από το λαό με άμεση, μυστική, και καθολική ψηφοφορία κάθε 4 χρόνια. Η αμεσότητα της εκλογής των οργάνων αποτελεί έκφραση λαϊκής κυριαρχίας.

Για την καλύτερη συνεργασία των ΟΤΑ έχουν συσταθεί οι Ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων. Οι ενώσεις αυτές είναι Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου και διακρίνονται σε τοπικές (κατά περιφέρεια νομού) και την Κεντρική Ένωση Δήμων

και Κοινοτήτων Ελλάδας και η Ένωση Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδας. Η συμμετοχή των δήμων και κοινοτήτων στις ενώσεις αυτές είναι υποχρεωτική. Σκοπός των ενώσεων είναι η προαγωγή των ζητημάτων της αυτοδιοίκησης πρώτου βαθμού, η έρευνα και μελέτη σχετικών προβλημάτων, κ.λπ.

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης από τη φύση τους βρίσκονται πιο κοντά στον πολίτη απ' ό,τι η Κεντρική Κυβέρνηση. Αυτό εξ' ορισμού τους καθιστά περισσότερο αρμόδιους, αλλά κυρίως περισσότερο ικανούς να ασκήσουν κοινωνική πολιτική, τουλάχιστον στο επίπεδο της καθημερινότητας. Κοινωνική πολιτική ουσιαστική, προσανατολισμένη στις ανάγκες και στα προβλήματα των κατοίκων, αλλά και στις ιδιαιτερότητες και τις προοπτικές του κάθε τόπου.

Οι Δήμοι και οι κοινότητες βρίσκονται κοντά στον πολίτη σχεδόν αμέσως μετά τη γέννηση του, με τους δημοτικούς βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, μέχρι και τα γεράματα του, με τα Κέντρα Απασχόλησης Ηλικιωμένων. Βρίσκονται επίσης κοντά στα αδύναμα μέλη της κοινωνίας, δείχνοντας το ανθρώπινο τους πρόσωπο, παρέχοντας οικονομική στήριξη σε οικογένειες σε δύσκολες στιγμές, αλλά και με αξιόλογα προγράμματα, όπως το "Βοήθεια στο Σπίτι", που η επιβίωση του δυστυχώς κινδυνεύει στις μέρες μας λόγω προβλημάτων χρηματοδότησης.

Συνεργάζονται με οργανισμούς, ώστε να προσφέρουν χειροπιαστό κοινωνικό έργο, όπως πχ. με τον ΟΚΑΝΑ για τη δημιουργία Κέντρων Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών.

Αλλά και στον τομέα της απασχόλησης, σε συνεργασία με τον ΟΑΕΔ, υλοποιούν προγράμματα που ενημερώνουν και προωθούν την απασχόληση σε τοπικό επίπεδο, εκπαιδεύουν και επιμορφώνουν τους άνεργους δημότες (είτε μέσω των Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης, είτε άλλων ειδικών προγραμμάτων για γυναίκες και νέους) και προσφέρουν διασύνδεση με τις τοπικές επιχειρήσεις, βοηθώντας την απορρόφηση των ανέργων από την αγορά εργασίας.

Σημαντική είναι η συνεισφορά των ΟΤΑ και στην ενσωμάτωση στην κοινωνία των Ατόμων με Αναπηρία (ΑΜΕΑ), με τη δημιουργία ειδικών σχολείων, που απασχολούν δημιουργικά τα παιδιά, καθώς και με τις ειδικές σχολές εκπαίδευσης που βοηθούν τους ανθρώπους αυτούς να αναπτύξουν τις ιδιαίτερες δεξιότητές τους. Μάλιστα, οι ΟΤΑ αξιοποιούν τις δυνατότητες των Ατόμων με Αναπηρία προσφέροντας τους

εργασία, με οργανωμένα προγράμματα και σχέδιο, που τους εξασφαλίζουν το αυτονόητο δικαίωμα στην εργασία.

Προγράμματα ενσωμάτωσης, εξάλλου, λειτουργούν και για τις μειονότητες, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που οι ΟΤΑ έχουν δείξει το ευαίσθητο τους πρόσωπο απέναντι στους μετανάστες, παρέχοντας κατάλυμα, στήριξη και ιατρική φροντίδα σε ανθρώπους ταλαιπωρημένους, κνηγημένους.

Οι ΟΤΑ, λοιπόν, αποτελούν σημαντικό παράγοντα ενσωμάτωσης ομάδων που βρίσκονται, λιγότερο ή περισσότερο, στο περιθώριο, διαδραματίζοντας έτσι πρωταρχικό ρόλο στη συνοχή της τοπικής κοινωνίας.

Αξιόλογο έργο επιτελείται και στα Δημοτικά Ιατρεία, όπου υπάρχουν, τα οποία δεν υποκαθιστούν βέβαια το ΕΣΥ, αλλά δρουν συμπληρωματικά και παρέχουν πρωτοβάθμια ιατρική φροντίδα σε επίπεδο διάγνωσης, όπως και στα Κέντρα Ψυχοκοινωνικής Στήριξης, με συμβουλευτική από ειδικούς ψυχολόγους, παιδοψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς.

Είναι προφανές ότι το πλεονέκτημα που έχουν οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με την Κεντρική Εξουσία έγκειται στη δυνατότητα τους να προσεγγίσουν τα προβλήματα στην ουσία τους, με πιο ανθρώπινο και πιο αποτελεσματικό τρόπο. Με πιο “εξατομικευμένο” τρόπο, αντιμετωπίζοντας την κάθε περίπτωση χωριστά, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητές της¹.

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Οι παιδικοί σταθμοί αποτελούν ως οργανωμένες υπηρεσίες ένα βασικό θεσμό προστασίας του παιδιού καθώς σύμφωνα με τον Κανονισμό λειτουργίας τους, επιδιώκουν την ημερήσια φροντίδα, τη δημιουργική απασχόληση υγιών νηπίων και βρεφών και την αγωγή που αντιστοιχεί στην ηλικία τους .

Οι Κρατικοί Παιδικοί Σταθμοί δέχονται παιδιά ηλικίας από 3 ετών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στο Δημοτικό Σχολείο, εφόσον σ’ αυτούς δεν λειτουργεί Βρεφικό Τμήμα, και στην αντίθετη περίπτωση από 2 ½ ετών .Στα Βρεφικά Τμήματα των

---

¹ Δήμος Κορυδαλλού, 2006, Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Ομιλία στο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Κορυδαλλού (19-5-2006)

Κρατικών Παιδικών Σταθμών που χωρίζονται σε δύο ομάδες γίνονται δεκτά παιδιά ηλικίας από 8 μηνών μέχρι 1½ ετών στην πρώτη ομάδα, και από 1 ½ μέχρι 3 ετών στη δεύτερη ομάδα².

Στα παιδιά προσφέρεται εκτός από διατροφή, καθαριότητα, δημιουργική απασχόληση και συμμετοχή σε ψυχοκινητικές δραστηριότητες, επίσης υπηρεσίες ιατρικής παρακολούθησης των παιδιών είτε μέσω των φορέων του Εθνικού Συστήματος Υγείας είτε από γιατρό που συμβάλλεται με το Σταθμό, ο οποίος πραγματοποιεί επισκέψεις μία φορά το δεκαπενθήμερο.

Τα Κέντρα επίσης Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π) είναι χώροι οι οποίοι πρόσφατα λειτούργησαν στην Ελλάδα, σταδιακά σε διάφορους δήμους. Γίνεται προσπάθεια από όλους τους εκπαιδευτικούς που εργάζονται σ' αυτά να τα εδραιώσουν, τονίζοντας την πολύτιμη βοήθεια που προσφέρουν τα Κ.Δ.Α.Π τόσο στους γονείς όσο και στα παιδιά. Στόχος των ΚΔΑΠ είναι να εμπλουτίζουν καθημερινά το πρόγραμμα με διάφορες δραστηριότητες ώστε να κεντρίζουν το ενδιαφέρον όλων των παιδιών.

Τέλος ο θεσμός των παιδικών εξοχών που οργανώνονται από τους δήμους έχουν ως στόχο τους την εξασφάλιση μιας δημιουργικής, ευχάριστης και υγιεινής διαμονής για τα παιδιά (δημοτών, κατοίκων και υπαλλήλων του εκάστοτε δήμου). Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην προσπάθεια για την μύηση των παιδιών στους κανόνες της ομαδικής συμβίωσης και της ανάπτυξης κοινωνικής συνείδησης, της καλλιέργειας του φιλαθλητισμού, της αμοιβαίας συνεργασίας, της δημιουργικής συμμετοχής στα τεκταινόμενα στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον, της αγάπης για την φύση, της οικολογικής και περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, της αυτογνωσίας και της αυτοπεποίθησης.

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

Τα κέντρα προώθησης απασχόλησης (ΚΠΑ) λειτουργούν σε κάθε δήμο, αλλά και σε νομαρχιακό και περιφερειακό επίπεδο. Τα ΚΠΑ αναπτύσσουν αφενός μεν εξατομικευμένα προγράμματα για κάθε άνεργο, αφετέρου δε προληπτικού χαρακτήρα

---

² Αμίσης Γ., Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του Συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας, Το Ελληνικό μοντέλο των κοινωνικών υπηρεσιών και η Ευρωπαϊκή εμπειρία, εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα 2001, σελ. 156.

δράσεις σε συνεργασία με τους τοπικούς παραγωγικούς φορείς, προκειμένου να εντοπιστούν αφενός μεν πιθανές εστίες ανεργίας λόγω κλεισίματος επιχειρήσεων, αφετέρου δε τοπικά κοιτάσματα απασχόλησης συμπεριλαμβανομένου και του τομέα της κοινωνικής οικονομίας.

Στους ίδιους τους ΟΓΑ και τις επιχειρήσεις τους αναπτύσσονται στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό τα προγράμματα stage και οι δομές της κοινωνικής οικονομίας. Βέβαια στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι οι δήμοι στα συγκεκριμένα προγράμματα είναι απλά δικαιούχοι διότι τα προγράμματα εντάσσονται στις αρμοδιότητες του ΟΑΕΔ.

Τέλος στους δήμους υπάγονται και τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, τα οποία έχουν θεσπιστεί από το Υπουργείο Παιδείας. Πρόκειται για σχολεία γυμνασιακής βαθμίδας που απευθύνονται σε πολίτες άνω των 18 ετών, οι οποίοι για ποικίλους λόγους δεν ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική εκπαίδευση. Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας υπηρετούν την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, τη βελτίωση της απασχολησιμότητας και την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στο οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και πολιτικό γίγνεσθαι. Με δυο λόγια αποσκοπούν στην ανάπτυξη, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΥΣ

Ο Θεσμός Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΓΠΗ) αποτελούν φορείς παροχής υπηρεσιών ανοικτής φροντίδας προς ηλικιωμένους, επιδιώκοντας με αυτό τον τρόπο την παραμονή των ενδιαφερομένων στο ευρύτερο κοινωνικό κι οικογενειακό περιβάλλον. Οι υπηρεσίες που παρέχονται στα ΚΑΓΠΗ συνδυάζουν τις παραδοσιακές υπηρεσίες ιατρικής κι πρωτοβάθμιας περίθαλψης με τις προνομιακές υπηρεσίες ανοικτού τύπου. Συγκεκριμένα³:

- ✓ Γίνεται πρωτοβάθμια φροντίδα και συμβουλευτική για τη χρήση παραχών ιατροφαρμακευτικής και νοσοκομειακής περίθαλψης

---

³ Αμίτσης, 1993, «Το θεσμικό πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με τις λιγότερο ευνοημένες ομάδες- Η κάλυψη των ηλικιωμένων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες» στο Χτούρη (επ.), Θεσμοί και ρυθμίσεις της κοινωνικής πολιτικής

- ✓ Φυσιοθεραπεία και εργασιοθεραπεία
- ✓ Κοινωνική εργασία
- ✓ Βοήθεια στο σπίτι για όσους δε μπορούν αν αυτοεξυπηρετηθούν
- ✓ Οργανωμένη ψυχαγωγία και επιμόρφωση
- ✓ Συμμετοχή σε θερινές κατασκηνώσεις.

Το πρόγραμμα Βοήθεια στο Σπίτι για ηλικιωμένους έχει στόχο να καλύψει τις βασικές ανάγκες κοινωνικής φροντίδας των ηλικιωμένων για την αξιοπρεπή και αυτόνομη διαβίωσή τους. Δίδεται προτεραιότητα σε κατηγορίες ηλικιωμένων που αντιμετωπίζουν πρόσθετα προβλήματα όπως οι ηλικιωμένοι που δεν αυτοεξυπηρετούνται πλήρως, εκείνοι που χρειάζονται ειδική φροντίδα, διαβιών μοναχικά και δεν έχουν επαρκείς πόρους για να βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής. Τους και να διατηρηθούν οι ίδιοι και οι οικογένειες τους στον κοινωνικό ιστό, παραμένοντας στο φυσικό και στο κοινωνικό τους περιβάλλον.

Τέλος οι Λέσχες Φιλίας προβλέπουν τη δημιουργική απασχόληση, εργοθεραπεία, φυσιοθεραπεία, επισκέψεις σε πολιτιστικούς χώρους, καλλιτεχνικές δραστηριότητες, ημερήσιες εκδρομές και περιπάτους.

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Το βασικότερο θέμα που καλούνται να επιλύσουν πρώτα από όλα οι δήμοι, ως αναφαίρετο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία είναι το θέμα της προσβασιμότητας των ατόμων αυτών και οι οδηγοί τυφλών πάνω στα πεζοδρόμια για τους τυφλούς. Το θέμα αυτό λύθηκε προσωρινά με το να δημιουργηθούν ειδικές ράμπες για κινητικά αναπήρους σε κάθε φανάρι που υπάρχει στην Αθήνα και κατασκευάστηκαν 250.000 τμ² πεζοδρόμια όπου στο καθένα από αυτά τοποθετήθηκαν διάδρομοι με οδηγούς τυφλών, σε διάφορους άξονες στην Αθήνα. Επίσης τα Κέντρα Εκπαίδευσης Κοινωνικής Υποστήριξης και Κατάρτισης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες επικεντρώνουν τις υπηρεσίες τους στην εκπαίδευση, κοινωνική υποστήριξη και κατάρτιση ΑμεΑ.

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΕΥΠΑΘΕΙΣ ΟΜΑΔΕΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Οι δήμοι οφείλουν να διενεργούν κοινωνική έρευνα, να εκτιμούν και να αξιολογούν στοιχεία προκειμένου να στηρίζουν οικονομικά τους άπορους. Οφείλουν επίσης να κινητοποιούν άτομα υποστηρικτικά δίκτυα στην κοινότητα, να αναπτύσσουν εθελοντικές δράσεις κοινωνικής αλληλεγγύης με προσφορά υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής στήριξης σε μοναχικά άτομα και τέλος να δημιουργούν δομές κοινωνικής φροντίδας απόρων και μοναχικών ατόμων (λ.χ. λειτουργία Ξενώνα προσωρινής διαμονής με παροχή κοινωνικό- υποστηρικτικών υπηρεσιών από εξειδικευμένο προσωπικό).

Προκειμένου να διερευνηθούν οι υπηρεσίες που προσφέρουν οι δήμοι Αθηναίων και Περάματος πραγματοποιήθηκε έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίου. Συγκεκριμένα ρωτήθηκαν 60 άτομα, τα οποία επιλέχθηκαν από τους συγκεκριμένους δήμους τυχαία. Βάσει της έρευνας διαπιστώθηκε ότι οι δύο δήμοι προσφέρουν αρκετά προγράμματα για τους δημότες τους και η πλειονότητα του δείγματος ήταν ενήμερη για τα προγράμματα αυτά. Μάλιστα οι περισσότεροι κάτοικοι του δήμου εξυπηρετούνται από τις συγκεκριμένες υπηρεσίες και δηλώνουν ευχαριστημένοι άλλοι σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό και άλλοι σε αρκετά μεγάλο βαθμό. Βέβαια υπήρχε και ένα μικρό ποσοστό που δεν ήταν καθόλου ευχαριστημένο, γεγονός που πρέπει να λάβει υπόψη ο δήμος προκειμένου να αναπτύξει περαιτέρω τις υπηρεσίες του με απώτερο σκοπό να ευχαριστεί όλους τους κατείκους του.

Οι υπηρεσίες που προσφέρουν οι δύο δήμοι είναι : βρεφονηπιακοί και παιδικοί σταθμοί, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης, προγράμματα στήριξης των μονογονεϊκών οικογενειών, ΚΑΠΗ, πρόγραμμα βοήθεια στο σπίτι, λέσχες φιλίας, κέντρα προστασίας προσφύγων, προγράμματα για ανέργους, αθλητικά προγράμματα αλλά και κέντρα εκπαίδευσης κοινωνικής υποστήριξης και κατάρτισης ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Όσον αφορά στην αξιολόγηση των υπηρεσιών οι κάτοικοι των δύο δήμων δήλωσαν ότι οι υπηρεσίες τους είναι μέτριες, καλές και πολύ καλές.

Οι δήμοι λοιπόν πρέπει να συνεχίσουν το έργο τους αυτό και να το βελτιώσουν προκειμένου οι πολίτες να καλύπτονται απόλυτα από αυτά και να είναι ευχαριστημένοι σε μεγαλύτερο βαθμό. Θα πρέπει επίσης να δοθούν κονδύλια από το

κράτος για την ενίσχυση των προγραμμάτων αυτών προκειμένου να καλύψουν εξ' ολοκλήρου τις ανάγκες των δημοτών τους.

Μια καλή πρόταση θα ήταν οι δύο δήμοι να διανείμουν ερωτηματολόγιο στους πολίτες τους και να τους ρωτούν τις αδυναμίες που θεωρούν ότι έχουν τα προγράμματα κοινωνικής στήριξης που προσφέρουν με άμεσο αποτέλεσμα τη βελτίωση συγκεκριμένων τομέων των προγραμμάτων αυτών.

Ολοκληρώνοντας οφείλουμε να πούμε ότι οι δήμοι πρέπει να προσφέρουν κοινωνικές υπηρεσίες προς όφελος του πολίτη, ανταποκρινόμενοι στα δικαιώματα των πολιτών δεδομένου μάλιστα ότι οι Δήμοι και οι κοινότητες αποτελούν τον πρώτο δέκτη κοινωνικών προβλημάτων των πολιτών, λόγω της άμεσης επαφής τους με τον δημότη. Εξετάζοντας τους δήμους των Αθηναίων και του Περάματος, διαπιστώσαμε ότι στο πλαίσιο τους λειτουργούν αρκετές κοινωνικές υπηρεσίες προς τον πολίτη, με τον δήμο Αθηναίων να υπερέχει, δεδομένου ότι αποτελεί μεγαλύτερο δήμο.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ.....	12
1.1. ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ Ο ΒΑΘΜΟΣ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ.	15
1.2. Η ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΣΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	21
2.1. ΟΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	23
2.2. ΟΤΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ	26
2.3. ΟΤΑ ΚΑΙ ΝΕΟΙ.....	30
2.4. ΟΤΑ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ.....	32
2.5. ΟΤΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ.....	40
2.6. ΟΤΑ ΚΑΙ ΕΥΠΑΘΕΙΣ ΟΜΑΔΕΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	43
2.7. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ.....	45
3.1. Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ.....	45
3.2.Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ.....	57
3.3. ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΩΝ.....	59
3.3.1. ΥΓΕΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΗ.....	59
3.3.2. ΑΘΛΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΗΣ	60
3.3.3. ΚΕΦΟ ΜΕΡΙΜΝΑ ΠΡΟΝΟΙΑ	61
3.3.4. ΚΑΠΗ	61
3.3.5.ΔΗΜΟΤΙΚΟΙ ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ	63
3.3.6. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΚΟΠΟΥ.....	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	65
4.1. ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	67
4.2. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	68

4.3. ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	70
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	87
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	89
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	91

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη του ρόλου των πολιτών στην τοπική αυτοδιοίκηση συναρτήσει των αστικών του δικαιωμάτων.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση (Τ.Α.) είναι ένα σύστημα, μια μορφή εξουσίας, που αναπτύσσει μηχανισμούς για την εφαρμογή της. Διαμορφώνεται η επικρατούσα άποψη, μέσα από την έκφραση διαφορετικών πολιτικών και κοινωνικών απόψεων. Δρα πολλές φορές ανταπαντώντας στην κεντρική εξουσία, το κράτος. Σε ένα μεγάλο βαθμό εξαρτάται από τον κρατικό προϋπολογισμό, γεγονός που δίνει άλλοθι μερικές φορές να υποβαθμίζονται κοινωνικά προγράμματα, όχι μόνο γιατί δεν επαρκούν οι πόροι, αλλά και γιατί το συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν είναι σε πρώτη προτεραιότητα του Δήμου .

Η τοπική αυτοδιοίκηση ως ο εγκυρότερος κοινωνικός θεσμός για το κράτος, είναι αναγκαίο να υπηρετεί την κοινωνική δημοκρατία, τη βάση οργάνωσης των σύγχρονων τοπικών κοινωνιών με διεύρυνση των λειτουργιών της κοινωνικής πολιτικής. Ο διττός ρόλος της Τ.Α. συνίσταται, από τη μία, στον πολιτικό σχεδιασμό (με ευρεία την κοινωνική αποδοχή και με στόχο την κοινωνική αλληλεγγύη) και, από την άλλη, στην κοινωνική δημοτική διεκδίκηση (με ενεργοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, δυναμική αλληλεπίδραση και ενσωμάτωση των κοινωνικών δυνάμεων στη δράση της δημοτικής κοινωνικής πολιτικής). Η συνδιαμόρφωση επιλογών που επηρεάζουν τη δομή μιας τοπικής κοινωνίας στο πλαίσιο της αυτοδιοικητικής οργάνωσης θα συμβάλλει στην ουσιαστική αποκέντρωση της εξουσίας και την οργανωμένη περιφερειακή διεκδίκηση. Σήμερα δίνεται έμφαση σε ζητήματα οργάνωσης, σχεδιασμού και μεθοδολογίας για τη σύνδεση τοπικών προγραμμάτων με αναπτυξιακές ολιστικές παρεμβάσεις και έχουν δημιουργηθεί δίκτυα συνεργασίας ανάμεσα σε διαφορετικούς φορείς, οργανώσεις, αλλά και μεταξύ δήμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Τους ΟΤΑ αποτελούν οι Δήμοι και οι Κοινότητες. Σήμερα υπάρχουν 914 Δήμοι και 120 Κοινότητες (προηγούμενη κατάσταση: 5.800 περίπου Δήμοι και Κοινότητες). Επικεφαλής των Δήμων είναι οι Δήμαρχοι, οι Κοινοτάρχες και τα Δημοτικά και Κοινοτικά Συμβούλια αντίστοιχα.

Οι ΟΤΑ αποτελούν Ν.Π.Δ.Δ.(Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου) και απολαύουν διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας. Αυτό σημαίνει ότι έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις, δική τους περιουσία, δικό τους προϋπολογισμό και απασχολούν δικούς τους υπαλλήλους. Η οικονομική τους δυνατότητα είναι βασικός παράγοντας για την ουσιαστική λειτουργία τους. Γι' αυτό, το κράτος μεριμνά για την εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων τους. Η μέριμνα αυτή πραγματοποιείται με ρυθμίσεις εκ μέρους του κράτους που να εξασφαλίζουν έσοδα, όπως π.χ. από τον φόρο ακίνητης περιουσίας. Η πολιτεία ασκεί διοικητική εποπτεία στους ΟΤΑ με τρόπο, όμως, που να μην εμποδίζει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους, δηλαδή ασκεί έλεγχο νομιμότητας των πράξεων τοπικής αρμοδιότητάς τους και όχι έλεγχο σκοπιμότητας (δεν εξετάζει αν οι πράξεις τους εξυπηρετούν κάποιο σκοπό ή όχι).

Στην αρμοδιότητα των ΟΤΑ ανήκουν οι τοπικές υποθέσεις. Τοπική υπόθεση είναι εκείνη που αναφέρεται στην προαγωγή των συμφερόντων των κατοίκων της περιφέρειας των ΟΤΑ. Νόμος καθορίζει το εύρος και τις κατηγορίες των τοπικών υποθέσεων, καθώς και την κατανομή τους στους επί μέρους βαθμούς. Ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας απαριθμεί, ενδεικτικά, ορισμένες αρμοδιότητες που ανήκουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα των ΟΤΑ πρώτης βαθμίδας. Τέτοιες αρμοδιότητες αποτελούν: Η κατασκευή, συντήρηση και βελτίωση των κοινοχρήστων δημοτικών χώρων (δρόμοι, πάρκα, πλατείες, κ.λπ.), η καθαριότητα και η περισυλλογή των απορριμμάτων, η συντήρηση των σχολικών κυρίων, η διαχείριση των δημοτικών επιχειρήσεων, η κατασκευή και συντήρηση βρεφονηπιακών σταθμών και νοσηλευτικών ιδρυμάτων, κ.λπ.

Τα όργανα των ΟΤΑ εκλέγονται απευθείας από το λαό με άμεση, μυστική, και καθολική ψηφοφορία κάθε 4 χρόνια. Η αμεσότητα της εκλογής των οργάνων αποτελεί έκφραση λαϊκής κυριαρχίας. Και είναι μονομελή: ο Δήμαρχος ή ο

αντιδήμαρχος για τους δήμους, ο Πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος για τις κοινότητες και συλλογικά: το Δημοτικό Συμβούλιο και η Δημαρχιακή Επιτροπή, της δε κοινότητας το κοινοτικό συμβούλιο. Ο Δήμαρχος και ο Πρόεδρος εκτελούν τις αποφάσεις των δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων, προΐστανται των υπηρεσιών του δήμου ή της κοινότητας και τους εκπροσωπούν.

Δήμοι με πληθυσμό περισσότερο από 100.000 κατοίκους μπορεί να διαιρεθούν σε διαμερίσματα. Όργανα των διαμερισμάτων είναι το συμβούλιο του διαμερίσματος και ο πρόεδρός του. Στους Δήμους και στις Κοινότητες που συστήθηκαν με το Σχέδιο ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ (Ν.2539/1997), η εδαφική περιφέρεια κάθε Ο.Τ.Α που καταργήθηκε και κάθε οικισμού που προσαρτήθηκε ονομάζεται «Τοπικό Διαμέρισμα». Προβλέπεται, επίσης, και η δυνατότητα διαίρεσης μιας περιοχής του Δήμου ή της Κοινότητας σε συνοικίες (συνοικιακά συμβούλια).

Οι Τοπικές Ενώσεις και η ΚΕΔΚΕ είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου

Για την καλύτερη συνεργασία των ΟΤΑ έχουν συσταθεί οι Ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων. Οι ενώσεις αυτές είναι Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου και διακρίνονται σε τοπικές (κατά περιφέρεια νομού) και την Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας και η Ένωση Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδας. Η συμμετοχή των δήμων και κοινοτήτων στις ενώσεις αυτές είναι υποχρεωτική. Σκοπός των ενώσεων είναι η προαγωγή των ζητημάτων της αυτοδιοίκησης πρώτου βαθμού, η έρευνα και μελέτη σχετικών προβλημάτων, κ.λπ.

Με γνώμονα την ανάπτυξη της άμεσης δημοκρατίας σε τοπικό επίπεδο και την ενεργοποίηση του πολίτη στο πλαίσιο των τοπικών κοινωνιών, με τον νέο Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα (ν.3463/2006) εισάγονται σημαντικοί καινοτόμοι θεσμοί. Στο πλαίσιο αυτό:

Καθιερώνεται, για πρώτη φορά, ο θεσμός του τοπικού δημοψηφίσματος. Τούτο είναι δυνατό να διεξαχθεί είτε με πρωτοβουλία του δημοτικού και κοινοτικού συμβουλίου, είτε με λαϊκή πρωτοβουλία για θέματα που ρητά ορίζονται στον Δ.Κ.Κ.(Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας).

Συγχρόνως, εισάγεται σύστημα θεσμών συμμετοχής των πολιτών στη διαμόρφωση των αποφάσεων που λαμβάνουν τα δημοτικά και κοινοτικά συμβούλια. Στους θεσμούς αυτούς εντάσσεται και η διαβούλευση των οργάνων λήψης αποφάσεων με συλλογικούς φορείς και ενδιαφερόμενες ομάδες του πληθυσμού. Περαιτέρω, καθιερώνονται η Χάρτα Δικαιωμάτων του Δημότη, η κατάρτιση Οδηγού του Δημότη.

1.1. ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ Ο ΒΑΘΜΟΣ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ.

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης εκτός από πολιτικό-κοινωνικές μονάδες είναι και οικονομικές μονάδες που πραγματοποιούν δαπάνες, το συνολικό ύψος των οποίων προκαθορίζει το σύνολο και το μέγεθος της δραστηριότητας τους και έχουν έσοδα για την χρηματοδότηση των δαπανών αυτών.

Για την μέτρηση του βαθμού αποκέντρωσης, που στην ουσία, μετρούμενο ποσοτικά, αντιπροσωπεύει το σχετικό μέγεθος της δραστηριότητας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ως προς την συνολική οικονομική δραστηριότητα τους δημοσίου τομέα, οι πλέον κατάλληλοι δείκτες μέτρησης είναι οι συνολικές δαπάνες ή τα συνολικά έσοδα των φορέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης ως ποσοστά των συνολικών δαπανών ή των εσόδων της γενικής διοίκησης⁴.

Επίσης υπολογίζοντας τη σχετική ποσοστιαία συμμετοχή των εσόδων και δαπανών των Ο.Τ.Α. ως προς το συνολικό Α.Ε.Π. μπορούμε να αντιληφθούμε το σχετικό οικονομικό μέγεθος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ως προς την συνολική οικονομική δράση.

Πίνακας 1: Το μέγεθος της οικονομικής δραστηριότητας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' βαθμού στην Ελλάδα

---

⁴ Γεωργακόπουλος,Θ., 1997, "Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική", Εκδ. Ευγ. Μπένου

ΔΑΠΑΝΕΣ ΕΣΟΔΑ	1980	1985	1992
Συνολικές Δαπάνες			
α. Ποσοστό στο Α.Ε.Π.	1,4	2,3	2,4
β. Ποσοστό στο σύνολο των δαπανών της Κεντρικής Διοίκησης	4,6	5,4	5,3
Τρέχοντα Έσοδα			
α. Ποσοστό στο Α.Ε.Π.	1,3	2,1	2,2
β. Ποσοστό στο σύνολο των τρεχόντων εσόδων της Κεντρικής Διοίκησης	5,3	7,2	6,9

Πηγή: Θ. Γεωργακόπουλος, "Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική", Εκδ. Ενγ. Μπένου, 1997

Οι παραπάνω δείκτες, που απεικονίζονται στον πίνακα 1.3, αποκαλύπτουν το μέγεθος της πραγματικής αποκέντρωσης των δραστηριοτήτων της Διοίκησης που επιφυλάσσει ένα ελάχιστο μόνο ποσοστό εσόδων αλλά και δαπανών, από τα συνολικά αντίστοιχα μεγέθη στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Η δημοσιονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα είναι έντονα συγκεντρωμένη στην κεντρική διοίκηση, αφού οι συνολικές δαπάνες των Ο.Τ.Α ανέρχονται μόνο στο 5% των συνολικών δαπανών επί του συνόλου των δαπανών της διοίκησης και στο 2,4 % του Α.Ε.Π. για το 1992, ενώ τα τρέχοντα έσοδα τους ανέρχονται στο 7% των εσόδων της κεντρικής διοίκησης και στο 2,2% του Α.Ε.Π.⁵

Είναι αξιοσημείωτο ότι κατά την διάρκεια της μεταπολεμική περιόδου μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1980 ο βαθμός αποκέντρωσης όχι μόνο δεν σημείωσε αύξηση αλλά ήταν διαρκώς μειούμενος. (ενώ το 1948 τα ίδια έσοδα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ως ποσοστό των εσόδων του δημοσίου τομέα ήταν 6,16%, το 1980 το ποσοστό αυτό μειώθηκε στο 3,17%).

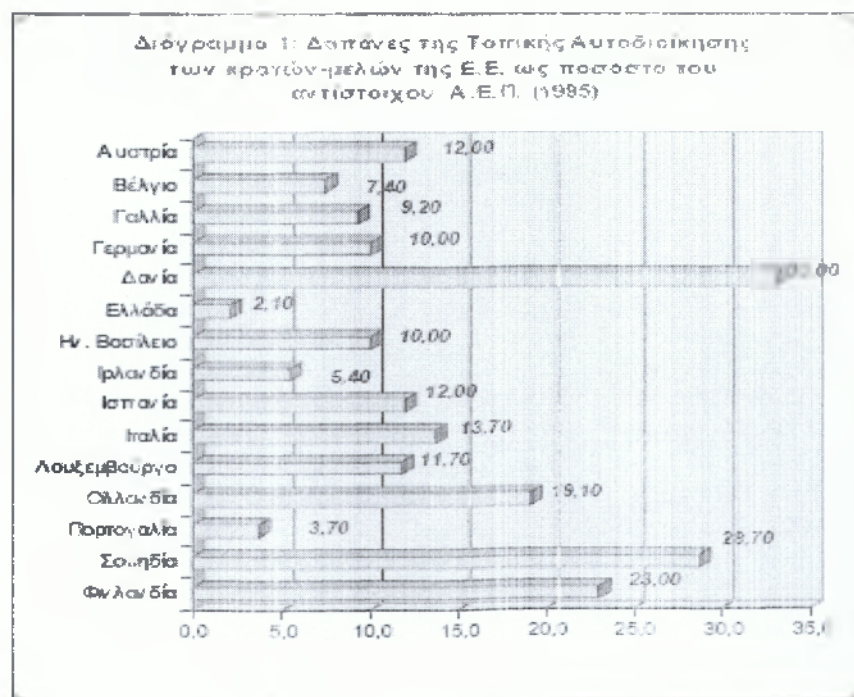
Αντίθετα, στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη γενικά παρουσιάζεται σταδιακά μία διεύρυνση του ρόλου της τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης και του ειδικού της βάρους τόσο στις λειτουργίες της Ευρώπης, όσο και στα κράτη-μέλη. Η αλλαγή

⁵ Γεωργακόπουλος, σελ 123, οπ.π.

αυτή που εκφράζεται θεσμικά, οικονομικά και πολιτικά αναδεικνύει την αυτοδιοίκηση σε βασικό "εταίρο" των πολιτικών, πολιτειακών, κοινωνικών και οικονομικών δομών της χώρας.

Ένα μέτρο αυτής της διάστασης οικονομικά είναι από τη μία ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση αποτελεί το βασικό αποδέκτη και διαχειριστή των πολιτικών προγραμμάτων και κεφαλαίων περιφερειακής ανάπτυξης και κοινωνικής και περιφερειακής συνοχής σε κοινοτικό επίπεδο, και εθνικά διαχειρίζεται το 5-25% του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος και το 10 και 30% των εθνικών προϋπολογισμών με εξουσία εσόδων, δαπάνης και προγραμματισμού⁶.

Το διάγραμμα 1 που ακολουθεί αποδίδει χαρακτηριστικά τον μικρής σημασίας ρόλο που επιφυλάσσει το ελληνικό διοικητικό σύστημα της Ελλάδας στον θεσμό της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τον μικρό βαθμό δημοσιονομικής αποκέντρωσης. Η θέση της ελληνικής Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε σχέση με εκείνη των άλλων κρατών-μελών είναι ιδιαίτερα υπολειπόμενη καθώς από τα στοιχεία προκύπτει ότι ο σχετικός ρόλος της Τ.Α. υπολογιζόμενος από το σκέλος των δαπανών είναι ο μικρότερος στην Ε.Ε.

⁶ Γεωργακόπουλος, σελ 127, σπ.π.

⁷ Γεωργακόπουλος, σελ 130, σπ.π.

Η μέτρηση του βαθμού αποκέντρωσης δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στην μέτρηση των ποσοτικών στοιχείων αλλά απαιτεί τον συνολολογισμό και άλλων ποιοτικών παραμέτρων, όπως για παράδειγμα η συμμετοχή ή η απουσία από τον προγραμματισμό, η λειτουργία του θεσμού ως εκτελεστική βαθμίδα που επηρεάζει ή όχι την λήψη αποφάσεων, η απουσία ή η έντονη παρουσία διοικητικής παρέμβασης της κεντρικής διοίκησης στο έργο της αυτοδιοίκησης. Με βάση την ποιοτική αυτή διάσταση και αν ληφθεί υπόψη ότι στην Ελλάδα η Τοπική Αυτοδιοίκηση κυρίως εκτελεί και δεν διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον προγραμματισμό, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ο βαθμός αποκέντρωσης είναι ακόμα μικρότερος από αυτόν που τα ποσοτικά στοιχεία υποκαλύπτουν⁸.

1.2. Η ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Στην Ελλάδα η περιφέρεια δεν αποτελεί με την νομική και ουσιαστική έννοια βαθμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αλλά "βαθμό στη βάση της περιφερειακής αποκέντρωσης του κρατικού, δημόσιου τομέα και της ολοκλήρωσης της διαδικασίας του δημοκρατικού προγραμματισμού". "Η Περιφέρεια είναι ο κύριος χώρος της κρατικής αποκεντρωμένης Διοίκησης. Είναι ταυτόχρονα χώρος συνάντησης με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, με κύριο πεδίο δράσης της τον αναπτυξιακό σχεδιασμό και τον κοινωνικό έλεγχο του κράτους, μέσα από τα περιφερειακά Συμβούλια, όπου κυριαρχούν οι εκπρόσωποι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης".

Οι δεκατρείς περιφέρειες, θεσμοθετήθηκαν με το Ν. 1522/86, ως αποκεντρωμένες μονάδες κρατικής διοίκησης και εφαρμόστηκαν το 1987 με σκοπό την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και της χωροταξίας. Το οργανωτικό σχήμα της περιφέρειας είναι πολυδιασπασμένο σε αυτόνομες υπηρεσίες (κυρίως Υπηρεσίες Περιφερειακής Ανάπτυξης του ΥΠ.ΕΘ.Ο., διανομαρχιακές υπηρεσίες του ΥΠ.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. και άλλων υπουργείων) που υπάγονται στα ορμόδια κεντρικά υπουργεία και εποπτεύονται τοπικά από το Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας.

⁸ Γεωργακόπουλος, σελ. 133, σπ.π.

Οι υπηρεσίες αυτές στερούνταν ενότητας και ομοιογένειας. Αποτελώντας ένα αναπόσπαστο τμήμα της κρατικής διοίκησης, ελέγχονται από την κεντρική πολιτική εξουσία και ουσιαστικά καταστρατηγείται η τριμερής σχέση και οι πόροι που διαχειρίζονται οι περιφέρειες κατανέμονται με βάση τις επιλογές της κεντρικής διοίκησης παρά τις επανειλημμένες επισημάνσεις της Ευρ. Επιτροπής⁹.

Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του 2503/1997 επιχειρείται να δημιουργηθούν οι κατάλληλες δομές για την μεταφορά αρμοδιοτήτων και λειτουργιών που θα ενισχύσουν όχι μόνο τις περιφέρειες αλλά και τον επιτελικό ρόλο του κράτους. Η περιφέρεια ανάγεται πλέον σε ενιαία διοικητική μονάδα και με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται οι προϋποθέσεις οριζόντιας λειτουργίας της διοικητικής περιφέρειας στα πλαίσια των ιδιαιτεροτήτων της.

Οι περιφέρειες ασκούν όλες τις αρμοδιότητες εκείνες που ασκούσαν οι υπηρεσίες της στη συνολική χωρική έκταση της, συμπεριλαμβανομένων και των υπηρεσιών της Περιφέρειας στο νομό ή νομαρχία καθώς και τις αρμοδιότητες του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας.

Η συγκρότηση της Περιφέρειας ως αποκεντρωμένης διοικητικής μονάδας της κρατικής διοίκησης έχει συντελέσει στην αποκατάσταση της θεσμικής και λειτουργικής ισορροπίας μεταξύ κράτους και τοπικής αυτοδιοίκησης και έχει γίνει πεδίο υποδοχής αρμοδιοτήτων από το κεντρικό κράτος. Η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από την κεντρική διοίκηση προς την Περιφέρεια συνέβαλε στον μετασχηματισμό των υπουργείων από "δαιδαλώδεις γραφειοκρατικούς μηχανισμούς" σε "ευέλικτες μονάδες παραγωγής πολιτικής και συντονισμού δράσης των αποκεντρωμένων υπηρεσιών τους".

Σημαντικό στοιχείο κριτικής εξακολουθεί να αποτελεί η επικέντρωση του θεσμού στο πρόσωπο του γενικού γραμματέα της περιφέρειας ο οποίος διορίζεται ως υπάλληλος, χωρίς προσδιορισμένη θητεία. Πρόκειται για καθαρό κομματικό όργανο έτσι ώστε λειτουργεί ως "διάυλος κομματικής απεσυγκέντρωσης και ως μάντλα μεταφοράς στην περιφέρεια κομματικών εντολών των προϊσταμένων του υπουργών και ως μέσο

---

⁹ Χριστοφιλοπούλου, Π., 1998, "Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση στο Ελληνικό Πολιτικό-Διοικητικό Σύστημα", Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης, σελ. 44

κομματικής καταπίεσης των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού"¹⁰.

Σήμερα είναι αναγκαία, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, η αποσαφήνιση των αρμοδιοτήτων και ο αποκλεισμός των επικαλύψεων των επικαλύψεων που ταλανίζουν από την εποχή της ίδρυσης του ελληνικού κράτους την τοπική και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση καθώς και την περιφερειακή διοίκηση¹¹.

---

¹⁰ Χριστοφιλοπούλου, σελ. 44 σπ.π.

¹¹ Verney S., 1994, "Central State - Local Government relations" in Kazakos P. & Ioakimidis P., "Greece and EC Membership Evaluated", 1994, Routledge, σελ. 166.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΣΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης από τη φύση τους βρίσκονται πιο κοντά στον πολίτη απ' ό,τι η Κεντρική Κυβέρνηση. Αυτό εξ' ορισμού τους καθιστά περισσότερο αρμόδιους, αλλά κυρίως περισσότερο ικανούς να ασκήσουν κοινωνική πολιτική, τουλάχιστον στο επίπεδο της καθημερινότητας. Κοινωνική πολιτική ουσιαστική, προσανατολισμένη στις ανάγκες και στα προβλήματα των κατοίκων, αλλά και στις ιδιαιτερότητες και τις προοπτικές του κάθε τόπου.

Οι Δήμοι και οι κοινότητες αποτελούν τον πρώτο δέκτη κοινωνικών προβλημάτων, λόγω της άμεσης επαφής τους με τον δημότη. Βρίσκονται κοντά του σχεδόν αμέσως μετά τη γέννηση του, με τους δημοτικούς βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, μέχρι και τα γεράματα του, με τα Κέντρα Απασχόλησης Ηλικιωμένων. Βρίσκονται όμως κυρίως κοντά στα αδύναμα μέλη της κοινωνίας, δείχνοντας το ανθρώπινο τους πρόσωπο, παρέχοντας οικονομική στήριξη σε οικογένειες σε δύσκολες στιγμές, αλλά και με αξιόλογα προγράμματα, όπως το “Βοήθεια στο Σπίτι”, που η επιβίωση του δυστυχώς κινδυνεύει στις μέρες μας λόγω προβλημάτων χρηματοδότησης.

Συνεργάζονται και με οργανισμούς, ώστε να προσφέρουν χειροπιαστό κοινωνικό έργο, όπως πχ. με τον ΟΚΑΝΑ για τη δημιουργία Κέντρων Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών.

Αλλά και στον τομέα της απασχόλησης, σε συνεργασία με τον ΟΑΕΔ, υλοποιούν προγράμματα που ενημερώνουν και προωθούν την απασχόληση σε τοπικό επίπεδο, εκπαιδεύουν και επιμορφώνουν τους άνεργους δημότες (είτε μέσω των Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης, είτε άλλων ειδικών προγραμμάτων για γυναίκες και νέους) και προσφέρουν διασύνδεση με τις τοπικές επιχειρήσεις, βοηθώντας την απορρόφηση των ανέργων από την αγορά εργασίας.

Σημαντική είναι η συνεισφορά των ΟΤΑ και στην ενσωμάτωση στην κοινωνία των Ατόμων με Αναπηρία (ΑΜΕΑ), με τη δημιουργία ειδικών σχολείων, που απασχολούν δημιουργικά τα παιδιά, καθώς και με τις ειδικές σχολές εκπαίδευσης που βοηθούν τους ανθρώπους αυτούς να αναπτύξουν τις ιδιαίτερες δεξιότητές τους. Μάλιστα, οι

ΟΤΑ αξιοποιούν τις δυνατότητες των Ατόμων με Αναπηρία προσφέροντας τους εργασία, με οργανωμένα προγράμματα και σχέδιο, που τους εξασφαλίζουν το αυτονόητο δικαίωμα στην εργασία.

Προγράμματα ενσωμάτωσης, εξάλλου, λειτουργούν και για τις μειονότητες, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που οι ΟΤΑ έχουν δείξει το ευαίσθητο τους πρόσωπο απέναντι στους μετανάστες, παρέχοντας κατάλυμα, στήριξη και ιατρική φροντίδα σε ανθρώπους ταλαιπωρημένους, κνηρημένους.

Οι ΟΤΑ, λοιπόν, αποτελούν σημαντικό παράγοντα ενσωμάτωσης ομάδων που βρίσκονται, λιγότερο ή περισσότερο, στο περιθώριο, διαδραματίζοντας έτσι πρωταρχικό ρόλο στη συνοχή της τοπικής κοινωνίας.

Αξιόλογο έργο επιτελείται και στα Δημοτικά Ιατρεία, όπου υπάρχουν, τα οποία δεν υποκαθιστούν βέβαια το ΕΣΥ, αλλά δρουν συμπληρωματικά και παρέχουν πρωτοβάθμια ιατρική φροντίδα σε επίπεδο διάγνωσης, όπως και στα Κέντρα Ψυχοκοινωνικής Στήριξης, με συμβουλευτική από ειδικούς ψυχολόγους, παιδοψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς.

Είναι προφανές ότι το πλεονέκτημα που έχουν οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με την Κεντρική Εξουσία έγκειται στη δυνατότητα τους να προσεγγίσουν τα προβλήματα στην ουσία τους, με πιο ανθρώπινο και πιο αποτελεσματικό τρόπο. Με πιο “εξατομικευμένο” τρόπο, αντιμετωπίζοντας την κάθε περίπτωση χωριστά, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητές της¹².

---

¹² Δήμος Κορυδαλλού, 2006, Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Ομιλία στο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Κορυδαλλού (19-5-2006)

2.1. ΟΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η υπέρβαση της δημοσιονομικής και δημογραφικής κρίσης του κοινωνικού κράτους είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα των ευρωπαϊκών κοινωνιών. Στην Ελλάδα το πρόβλημα είναι οξύτερο γιατί παράλληλα υπάρχουν σοβαρά κενά στη συγκρότηση και λειτουργία του κοινωνικού κράτους, που παρά τις μεγάλες προσπάθειες δεν έφτασε στο επίπεδο άλλων ευρωπαϊκών χωρών με μακρά παράδοση στον τομέα αυτό. Η σύνθετη και σύγχρονη αυτή λειτουργία των θεσμών του κοινωνικού κράτους φαίνεται πολύ πιο καθαρά στο επίπεδο κάθε τοπικής κοινωνίας. Ένα αποκεντρωμένο και συμμετοχικό κοινωνικό κράτος μπορεί να είναι από κάθε άποψη πολύ πιο παραγωγικό και αποτελεσματικό υπέρ των πολιτών και της κοινωνικής συνοχής.

Η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί και πρέπει να γίνει το πεδίο της ολοκλήρωσης, της ανανέωσης και της αποτελεσματικής λειτουργίας του κοινωνικού κράτους διότι σήμερα :

- ❖ η ανεργία και ιδίως η ανεργία των νέων και των γυναικών είναι το κορυφαίο κοινωνικό πρόβλημα,
- ❖ δοκιμάζεται ο ίδιος ο ιστός της κοινωνίας και διαταράσσεται η κοινωνική συνοχή μέσα από νέες μορφές κοινωνικού αποκλεισμού,
- ❖ η φτώχεια απειλεί μεγάλα στρώματα του πληθυσμού, ενώ πολύ μεγαλύτερα στρώματα βιώνουν τα οξύτερα προβλήματα της εισοδηματικής ανεπάρκειας,
- ❖ πληθαίνουν οι μοναχικοί ηλικιωμένοι που αγωνίζονται χωρίς οικογενειακή στήριξη να επιβιώσουν με τη χαμηλή τους σύνταξη,
- ❖ εμφανίζονται δυστυχώς πολλά νέα φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας, μεγάλες ομάδες, όπως οι παλιννοστούντες ομογενείς, οι μετανάστες, οι τσιγγάνοι, νιώθουν να υψώνονται τείχη στην πλήρη ενσωμάτωσή τους στην ελληνική κοινωνία,

- ❖ η αναπηρία δεν είναι ευτυχώς ανεκτό να λειτουργεί ως φραγμός στην ισότιμη συμμετοχή στην οικονομική, πολιτική, επαγγελματική και πολιτιστική ζωή της χώρας, και
- ❖ ευπαθείς ομάδες, όπως οι χρήστες ναρκωτικών ή οι αποφυλακισμένοι δεν βρίσκουν τη συμπαράσταση που χρειάζεται ούτε από την πολιτεία ούτε από την κοινωνία των πολιτών.

Κοινωνική βοήθεια και αλληλεγγύη

Η πλήρης αρμοδιότητα για τη λειτουργία όλων των θεσμών κοινωνικής βοήθειας και αλληλεγγύης ανήκει στην τοπική αυτοδιοίκηση: Αυτό αφορά όλους τους μηχανισμούς στήριξης της οικογένειας, του παιδιού, των νέων, των αναπήρων, των ηλικιωμένων, των ατόμων που βρίσκονται σε κατάσταση ακραίας φτώχειας, των ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Όλες οι δομές και λειτουργίες κοινωνικής φροντίδας μεταφέρονται στους οικείους δήμους και συντονίζονται από αυτούς. Οι υπερτοπικοί θεσμοί περνούν στην αρμοδιότητα της περιφερειακής αυτοδιοίκησης (κατά βάση σε νομαρχιακό επίπεδο), ενώ συνδυάζονται με τους μητροπολιτικούς θεσμούς στα μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα.

Αυτό αφορά πιο συγκεκριμένα τα παιδιά, τους νέους και τις οικογένειες, μέσα από παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς, τα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης, τα κέντρα ημερήσιας φροντίδας, τα προγράμματα βοήθειας στα άτομα με μαθησιακά προβλήματα, τα προγράμματα βοήθειας σε οικογένειες που έχουν ανάγκη, την παροχή υπηρεσιών οικογενειακού προγραμματισμού και εκπαίδευσης, την υποστήριξη των μονογονεϊκών οικογενειών κ.κ. Στο σημείο αυτό αξίζει να ειπωθεί ότι η τοπική αυτοδιοίκηση στα πλαίσια του προγράμματος του Υπουργείου Εργασίας «Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού» (Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) υλοποίησε διάφορα προγράμματα κατάρτισης και ένταξης στην αγορά εργασίας

απευθυνόμενα σε ευάλωτες ομάδες. Οι μονογονεϊκές οικογένειες ήταν μία από τις ομάδες-στόχους¹³.

Αφορά επίσης τους ηλικιωμένους, μέσα από τα ΚΑΠΗ, τα προγράμματα «βοήθεια στο σπίτι», την τηλεϊδοποίηση- τηλεβοήθεια και την κατ' οίκον νοσηλεία, τους οίκους ευγηρίας (είτε με τη μορφή δημοτικών φορέων είτε με τη μορφή άσκησης εποπτείας) κ.ο.κ.

Τα άτομα με αναπηρία, μέσα από τα κέντρα υποστήριξης ατόμων με αναπηρία (ΚΕΚΥΚΑΜΕΑ), τα προγράμματα σταδιακής επανένταξης των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνικοοικονομική ζωή, τα προγράμματα αυτόνομης διαβίωσης (προσομοιωμένες κατοικίες, προστατευμένα διαμερίσματα, ξενώνες κ.ο.κ.).

Τέλος αφορά στους επιμέρους ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, μέσα από τα κέντρα προστασίας προσφύγων (διαμονή, σίτιση και κοινωνική υποστήριξη), τα προγράμματα προσωρινής φιλοξενίας, τα προγράμματα κοινωνικής στήριξης και ενσωμάτωσης, τα προγράμματα για τους τσιγγάνους κ.ο.κ.

Στο πλαίσιο αυτό ιδιαίτερη σημασία έχει η ίδρυση, σε δημοτικό επίπεδο και κατά το πρότυπο των ΚΕΠ, ειδικών κέντρων για την εξυπηρέτηση των παλιννοστούντων και ειδικών κέντρων για την εξυπηρέτηση των μεταναστών, εκεί όπου υπάρχει συγκέντρωση αντίστοιχου πληθυσμού.

Καθοριστική επίσης κρίνεται η αρμοδιότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης και ως προς την καταπολέμηση των ναρκωτικών. Στους δήμους υπάγονται, σε συνεργασία με τον ΟΚΑΝΑ, το ΚΕΘΕΑ και όλους τους άλλους εμπλεκόμενους φορείς, τα κέντρα πρόληψης και όλα τα προγράμματα, τόσο τα «στεγνά», όσο και χρήσης υποκατάστατων.

---

¹³ Μαράτου-Αλιπράντη Α. (2002). *Διακρατικός οδηγός για τη μονογονεϊκότητα: Ελλάδα*, Αθήνα: Κέντρο Έρευνας για Θέματα Ισότητας.

2.2. ΟΤΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ

Παιδικοί κρατικοί σταθμοί

Οι παιδικοί σταθμοί αποτελούν ως οργανωμένες υπηρεσίες ένα βασικό θεσμό προστασίας του παιδιού καθώς σύμφωνα με τον Κανονισμό λειτουργίας τους, επιδιώκουν την ημερήσια φροντίδα, τη δημιουργική απασχόληση υγιών νηπίων και βρεφών και την αγωγή που αντιστοιχεί στην ηλικία τους .

Οι Κρατικοί Παιδικοί Σταθμοί δέχονται παιδιά ηλικίας από 3 ετών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στο Δημοτικό Σχολείο, εφόσον σ' αυτούς δεν λειτουργεί Βρεφικό Τμήμα, και στην αντίθετη περίπτωση από 2 ½ ετών .Στα Βρεφικά Τμήματα των Κρατικών Παιδικών Σταθμών που χωρίζονται σε δύο ομάδες γίνονται δεκτά παιδιά ηλικίας από 8 μηνών μέχρι 1½ ετών στην πρώτη ομάδα, και από 1 ½ μέχρι 3 ετών στη δεύτερη ομάδα ¹⁴.

Στα παιδιά προσφέρεται εκτός από διατροφή, καθαριότητα, δημιουργική απασχόληση και συμμετοχή σε ψυχοκινητικές δραστηριότητες, επίσης υπηρεσίες ιατρικής παρακολούθησης των παιδιών είτε μέσω των φορέων του Εθνικού Συστήματος Υγείας είτε από γιατρό που συμβάλλεται με το Σταθμό, ο οποίος πραγματοποιεί επισκέψεις μία φορά το δεκαπενθήμερο .

Από το 1994 προβλέφθηκε η μεταβίβαση των κρατικών παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης ύστερα από απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 42 Ν. 2218/94.

Εκτός από τους παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς, συναφείς υπηρεσίες για τις συγκεκριμένες ομάδες- στόχους παρέχονται μέσω των Κέντρων Φροντίδας Οικογένειας, που λειτουργούν στο πλαίσιο του Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας .Τα Κέντρα αυτά υλοποιούν προγράμματα φύλαξης παιδιών προσχολικής ηλικίας 2,5 έως 5,5 ετών για εργαζόμενες μητέρες (και πατέρες) και οικογένειες που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες ή άλλα προβλήματα .Τα προγράμματα περιλαμβάνουν

---

¹⁴ Αμίτσης Γ., Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του Συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας, Το Ελληνικό μοντέλο των κοινωνικών υπηρεσιών και η Ευρωπαϊκή εμπειρία, εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα 2001, σελ. 156 .

υπηρεσίες φιλοξενίας, διαπαιδαγώγησης, δημιουργικής απασχόλησης και δωρεάν σίτισης .

Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών

Τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π) είναι χώροι οι οποίοι πρόσφατα λειτούργησαν στην Ελλάδα, σταδιακά σε διάφορους δήμους. Γίνεται προσπάθεια από όλους τους εκπαιδευτικούς που εργάζονται σ' αυτά να τα εδραιώσουν, τονίζοντας την πολύτιμη βοήθεια που προσφέρουν τα Κ.Δ.Α.Π τόσο στους γονείς όσο και στα παιδιά.

Είναι πολύ σημαντικό τα Κ.Δ.Α.Π να καθιερωθούν ως θεσμός, κρίνοντας την ύπαρξή τους απαραίτητη σε όλους τους δήμους. Τα παιδιά περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους δημιουργικά κερδίζοντας εμπειρίες μοναδικές. Οι γονείς επωφελούνται, ιδιαίτερα οι εργαζόμενες μητέρες. Τα παιδιά που απασχολούνται είναι ηλικίας 6 έως 12 ετών. Το κάθε παιδί έχει δικαίωμα να προσέλθει στο Κ.Δ.Α.Π μέχρι τρεις φορές την εβδομάδα από τρεις ώρες. Εξαιρέση αποτελούν τα παιδιά των εργαζόμενων μητέρων , τα οποία γίνονται δεκτά καθημερινά. Στοιχείο πολύ σημαντικό, η εγγραφή και η συμμετοχή των παιδιών στο Κ.Δ.Α.Π Ελευθερίου – Κορδελιού είναι εντελώς δωρεάν.

Στόχος των ΚΔΑΠ είναι να εμπλουτίζουν καθημερινά το πρόγραμμα με διάφορες δραστηριότητες ώστε να κεντρίζουν το ενδιαφέρον όλων των παιδιών. Οι δραστηριότητες με τις οποίες απασχολούνται τα παιδιά στο χώρο του Κ.Δ.Α.Π είναι οι παρακάτω:

Ομαδικά και παραδοσιακά παιχνίδια.

Μουσικά παιχνίδια με όργανα τύπου ORFF.

Θεατρικά παιχνίδια με ποικιλία θεμάτων:

Παιχνίδια γνωριμίας κι εμπιστοσύνης

Παντομίμα

Φωνητικά και κινησιολογικά παιχνίδια

Παιχνίδια κίνησης και αφήγησης

Αυτοσχεδιασμός

Οργάνωση παράσταση.

Περιβαλλοντικά παιχνίδια.

Επιτραπέζια παιχνίδια για κάθε ηλικία

Υφαντική- Πλέξιμο.

Κουκλοθέατρο.

Θέατρο σκιών.

Δραματοποίηση.

Εικαστικές δραστηριότητες όπως:

Ζωγραφική. (Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τις διάφορες τεχνικές ζωγραφικής χρησιμοποιώντας ποικίλα υλικά).

Ατομικές κατασκευές από διάφορα υλικά και ομαδικές κατασκευές π.χ μακέτες.

Πλαστική με πηλό, ζυμάρι, πλαστελίνη.

Τα παιδιά παρακολουθούν εκπαιδευτικές βιντεοταινίες και παίζουν εκπαιδευτικά παιχνίδια στους Η/Υ του κέντρου.

Στο χώρο του Κ.Δ.Α.Π λειτουργεί βιβλιοθήκη με μια πλούσια σειρά εικονογραφημένων βιβλίων για να μπορούν τα παιδιά να ενημερωθούν πάνω σε διάφορα θέματα.

Ιδιαίτερα προσελκύει το ενδιαφέρον των παιδιών η μαγειρική και η ζαχαροπλαστική, δραστηριότητα που οργανώνεται μια φορά την εβδομάδα με την ενεργητική συμμετοχή των παιδιών.

Με τη δημιουργική απασχόληση τα παιδιά ανακαλύπτουν, καλλιεργούν και διευρύνουν τις κλίσεις και τις δυνατότητες, τις δεξιότητές τους, τη φαντασία, τη

δημιουργικότητα και την εκφραστικότητά τους και τέλος, την κοινωνικότητά τους, με ταυτόχρονη ανάπτυξη συνείδησης για την ισότητα των δύο φύλων, μέσα από ομαδικές και ατομικές δραστηριότητες.

Η συμμετοχή ενός παιδιού στο πρόγραμμα του Κ.Δ.Α.Π μόνο θετικά μπορεί να του προσφέρει, καθώς προσφέρει ευκαιρίες για ψυχαγωγία και συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή¹⁵.

Οι Παιδικές Εξοχές .

Ο θεσμός των παιδικών εξοχών που οργανώνονται από τους δήμους έχουν ως στόχο τους την εξασφάλιση μιας δημιουργικής, ευχάριστης και υγιεινής διαμονής για τα παιδιά (δημοτών, κατοίκων και υπαλλήλων του εκάστοτε δήμου). Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην προσπάθεια για την μύηση των παιδιών στους κανόνες της ομαδικής συμβίωσης και της ανάπτυξης κοινωνικής συνείδησης, της καλλιέργειας του φιλαθλητισμού, της αμοιβαίας συνεργασίας, της δημιουργικής συμμετοχής στα τεκταινόμενα στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον, της αγάπης για την φύση, της οικολογικής και περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, της αυτογνωσίας και της αυτοπεποίθησης.

Επιδιώκεται η ενεργός συμμετοχή και όχι η παθητική παρακολούθηση από τα παιδιά των πολιτιστικών και λοιπών δραστηριοτήτων.

Οι Παιδικές Εξοχές λειτουργούν καθ' όλη την διάρκεια του έτους. Ιδιαίτερα για την χρήση τους κατά την φιλοξενία των παιδιών προβλέπεται η λειτουργία τους από τις αρχές Ιουνίου έως το τέλος Αυγούστου.

Το βασικό συστατικό για την επιτυχή λειτουργία των παιδικών κατασκηνώσεων των δήμων, αποτελεί ο έγκαιρος και σωστός προγραμματισμός, για την προετοιμασία των υποδομών και την οργάνωση των λειτουργιών και των δραστηριοτήτων της κατασκήνωσης¹⁶.

---

¹⁵ Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδών, 2008 ανακτημένο από: <http://www.eleftherio-kordelio.gr/gr/kpol/Pages/KDAP.aspx>

¹⁶ http://www.cityofathens.gr/files/Sxedio_kanonismoy_paidikon_ejoxon.pdf

Οι παιδικές εξοχές επίσης εντάσσονται και στα προγράμματα ανοικτής παιδικής προστασίας και λειτουργούν από φορείς του δημοσίου αλλά και του Ιδιωτικού τομέα. Εκτός από τις παιδικές εξοχές γενικού τύπου, που παρέχουν υπηρεσίες σε παιδιά 6-15 ετών, το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο προβλέπει τη λειτουργία και εξοχών που απευθύνονται σε παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Η γενική αρμοδιότητα οργάνωσης και λειτουργίας των παιδικών εξοχών ασκείται από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας μέσω εποπτευόμενων νομικών προσώπων του δημόσιου τομέα. Το Υπουργείο έχει αναλάβει επίσης τη λειτουργία των εξοχών για παιδιά με ειδικές ανάγκες, οι οποίες έχουν οργανωθεί από το ΠΙΚΠΑ και το Κοινωνικό Κέντρο Οικογένειας και Νεότητας. Στις εξοχές αυτές εξυπηρετούνται παιδιά που έχουν προβλήματα υγείας ή αναπηρίας και τελούν υπό ιατρική παρακολούθηση από τις υγειονομικές υπηρεσίες του ΠΙΚΠΑ ή του ΙΚΑ¹⁷.

2.3. ΟΤΑ ΚΑΙ ΝΕΟΙ

Οι αρμοδιότητες και οι δυνατότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης στον τομέα της απασχόλησης και της καταπολέμησης της ανεργίας στους νέους είναι σημαντικές. Συγκεκριμένα:.

1. Στο πλαίσιο της πλήρους ανασυγκρότησης και αποκέντρωσης του σημερινού ΟΑΕΔ που πρέπει να υπαχθεί στην διοίκηση των κοινωνικών εταιριών, τα κέντρα προώθησης απασχόλησης (ΚΠΑ) λειτουργούν σε κάθε δήμο, αλλά και σε νομαρχιακό και περιφερειακό επίπεδο. Τα ΚΠΑ αναπτύσσουν αφενός μεν εξατομικευμένα προγράμματα για κάθε άνεργο, αφετέρου δε προληπτικού χαρακτήρα δράσεις σε συνεργασία με τους τοπικούς παραγωγικούς φορείς, προκειμένου να εντοπιστούν αφενός μεν πιθανές εστίες ανεργίας λόγω κλεισίματος επιχειρήσεων, αφετέρου δε τοπικά κοιτάσματα απασχόλησης συμπεριλαμβανομένου και του τομέα της κοινωνικής οικονομίας.
2. Στους ίδιους τους ΟΤΑ και τις επιχειρήσεις τους αναπτύσσονται στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό τα προγράμματα stage και οι δομές της κοινωνικής οικονομίας. Βέβαια στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι οι δήμοι στα

---

¹⁷ Αμίσης, σελ. 165. ο.π.

συγκεκριμένα προγράμματα είναι απλά δικαιούχοι διότι τα προγράμματα εντάσσονται στις αρμοδιότητες του ΟΑΕΔ.

3. Τέλος στους δήμους υπάγονται και τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, τα οποία έχουν θεσπιστεί από το Υπουργείο Παιδείας. Πρόκειται για σχολεία γυμνασιακής βαθμίδας που απευθύνονται σε πολίτες άνω των 18 ετών, οι οποίοι για ποικίλους λόγους δεν ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική εκπαίδευση. Το πρόγραμμα στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, διαρκεί 18 μήνες. Το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα καλύπτει 21 διδακτικές ώρες. Η επιτυχής ολοκλήρωση της διετούς φοίτησης του εκπαιδευομένου πιστοποιείται με τίτλο ισότιμο με το απολυτήριο του Γυμνασίου. Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας υπηρετούν την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, τη βελτίωση της απασχολησιμότητας και την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στο οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και πολιτικό γίνεσθαι. Με δυο λόγια αποσκοπούν στην ανάπτυξη, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή. Την επίτευξη του παραπάνω στόχου την επιδιώκουν με την παροχή βασικών δεξιοτήτων (γραφή, ανάγνωση και αριθμητικοί υπολογισμοί), αλλά και νέων δεξιοτήτων που απαιτούνται σήμερα (χρήση ξένης γλώσσας και νέων τεχνολογιών), με την καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων προκειμένου να βοηθήσουν τους εκπαιδευομένους να διαμορφώσουν θετικές στάσεις ως ενεργοί πολίτες στο πλαίσιο της τοπικής αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας¹⁸.

---

¹⁸ Βεκρής, Α., & Χοντολίδου, Ε., (επιμ.) 2003, Προδιαγραφές Σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, ΓΓΕΕ-ΙΔΕΚΕ, Αθήνα .

2.4. ΟΤΑ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ

ΚΑΠΗ

Ο Θεσμός Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ) αποτελούν φορείς παροχής υπηρεσιών ανοικτής φροντίδας προς ηλικιωμένους, επιδιώκοντας με αυτό τον τρόπο την παραμονή των ενδιαφερομένων στο ευρύτερο κοινωνικό κι οικογενειακό περιβάλλον. Ο τομέας αυτός της ανοικτής περίθαλψης εγκαινιάστηκε στην Ελλάδα, κατά τη διάρκεια του πιλοτικού προγράμματος το 1979 από φορείς του εθελοντικού τομέα. Η ενεργοποίηση της Κεντρικής Διοίκησης (Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας) οδήγησε και στην τυποποίηση του θεσμού, ο οποίος σήμερα λειτουργεί στο πλαίσιο των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων ίδρυσης και λειτουργίας των ΚΑΠΗ στους ΟΤΑ έγινε με διάταγμα αρ. 68 Ν. 1416/84, όπου και εξαπλώθηκε η παροχή σχετικών υπηρεσιών σε όλη την Ελλάδα.

Τα ΚΑΠΗ συνιστούν ΝΠΔΔ , ιδρύονται και λειτουργούν στο πλαίσιο των ΟΤΑ. Η ίδρυσή του προϋποθέτει την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος, ύστερα από απόφασης του οικείου δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, με το οποίο ορίζονται τα όργανα της διοίκησης, ο σκοπός, οι πόροι, η περιουσία και το όνομα του ιδρύματος. Η χρηματοδότησή τους στηρίζεται σε επιχορηγήσεις του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας που καλύπτουν τις ανάγκες λειτουργίας, υποδομής και εξοπλισμού.

Η λειτουργία των ΚΑΠΗ εντάσσεται σε ένα σύγχρονο πλαίσιο με το οποίο προωθείται το μοντέλο της ανοικτής φροντίδας και εξυπηρετεί του εξής σκοπούς:

- Την πρόληψη βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών προβλημάτων των ηλικιωμένων που θα τους βοηθήσει να παραμείνουν αυτόνομα ισότιμα και ενεργά μέλη του κοινωνικού συνόλου.
- Τη διαφώτιση και την συνεργασία του ευρύτερου κοινού και των ειδικών φορέων, σχετικά με τα προβλήματα και τις ανάγκες των ηλικιωμένων

- Την αξιοποίηση της έρευνας για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ηλικιωμένων.
- Οι υπηρεσίες που παρέχονται στα ΚΑΠΗ συνδυάζουν τις παραδοσιακές υπηρεσίες ιατρικής κι πρωτοβάθμιας περίθαλψης με τις προνομιακές υπηρεσίες ανοικτού τύπου. Συγκεκριμένα¹⁹:
- Γίνεται πρωτοβάθμια φροντίδα και συμβουλευτική για τη χρήση παροχών ιατροφαρμακευτικής και νοσοκομειακής περίθαλψης
- Φυσιοθεραπεία και εργασιοθεραπεία
- Κοινωνική εργασία
- Βοήθεια στο σπίτι για όσους δε μπορούν αν αυτοεξυπηρετηθούν
- Οργανωμένη ψυχαγωγία και επιμόρφωση
- Συμμετοχή σε θερινές κατασκηνώσεις.

Η εξέλιξη του θεσμού μέχρι σήμερα αποδεικνύει ότι λειτούργησε θετικά και ενισχύθηκε η κοινωνική αυτονομία των ηλικιωμένων, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στη βελτίωση των δυνατοτήτων παραμονής τους στο κοινωνικό περιβάλλον και στην αξιοποίηση εκείνων των μηχανισμών για την κοινωνική προστασία που προβλέπονται γι'αυτούς. Οι ελλείψεις εστιάζονται στην υλικοτεχνική υποδομή και διάρθρωση των προγραμμάτων, γι'αυτό και χρειάζεται να γίνει αναθεώρηση του θεσμού και να αναπροσαρμοστεί στις νέες οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες των ηλικιωμένων²⁰.

---

¹⁹ Αμίτσης, 1993, «Το θεσμικό πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με τις λιγότερο ευνοημένες ομάδες- Η κάλυψη των ηλικιωμένων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες» στο Χτούρη (επ.), Θεσμοί και ρυθμίσεις της κοινωνικής πολιτικής

²⁰ Τεπέρογλου Α, 1991, Αξιολόγηση της Προσφοράς των Κέντρων Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων, ΕΚΚΕ., Αθήνα/Αγνωστος, 2001, Κοινωνικός αποκλεισμός και μειονότητες. Πρόσβαση στις υπηρεσίες Υγείας, πτυχιακή εργασία, Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης

Με το νόμο 1416/84 άρθρο 38, το κράτος πλέον μεταβίβασε την αρμοδιότητα διοίκησης και λειτουργίας των ΚΑΠΗ στην τοπική αυτοδιοίκηση. Έκτοτε επεκτάθηκε η λειτουργία τους και καλύφθηκε σχεδόν το σύνολο της χώρας. Τα ΚΑΠΗ είναι ΝΠΔΔ και διοικούνται από επταμελές διοικητικό συμβούλιο, χρηματοδοτούνται από το Δήμο και έχουν δικό τους προϋπολογισμό. Στο διοικητικό συμβούλιο συμμετέχουν και οι ίδιοι οι ηλικιωμένοι μέσω ενός εκπροσώπου τους. Με τη συμμετοχή των ηλικιωμένων μέσω ενός εκπροσώπου στο διοικητικό συμβούλιο αυτό τον τρόπο προλαμβάνεται η περιθωριοποίηση και η διατήρηση των ηλικιωμένων σε κατάσταση ενεργούς κοινωνικής παρουσίας. Για να συμβεί κάτι τέτοιο τα ΚΑΠΗ δεν αποτελούν ένα κοινωνικά κλειστό σύστημα παροχής υπηρεσιών αλλά διάυλο μιας αμφίδρομης σχέσης των ηλικιωμένων και του κοινωνικού τους περιβάλλοντος. Η δημιουργία των ΚΑΠΗ θεωρήθηκε πρωτοποριακή και επιτυχής παρέμβαση δεδομένου ότι διαφέρει από τις παραδοσιακές υπηρεσίες, καθόσον οι δράσεις τους επικεντρώνονται στην εφαρμογή καινοτόμων προγραμμάτων για την κοινωνικοποίηση των ηλικιωμένων, την ενεργοποίησή τους, την πρόληψη της υγείας τους καθώς και την ευαισθητοποίηση του κοινωνικού τους περιβάλλοντος. Τα ΚΑΠΗ ως προγράμματα ανοικτής περίθαλψης και φροντίδας ξεκίνησαν με την προοπτική να ανταποκριθούν σε μια σειρά από βασικές ανάγκες του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού ηλικιωμένων. Ωστόσο διάφορες μελέτες και έρευνες διαπίστωσαν ότι τα ΚΑΠΗ έχουν προσελκύσει συγκεκριμένες κατηγορίες ηλικιωμένων, δηλαδή τους νεότερους, με καλή υγεία και οι οποίοι σε μεγάλο ποσοστό δεν μένουν μόνοι. Αυτό σημαίνει ότι ένα σημαντικό μέρος των ηλικιωμένων δεν συμμετέχει ή αποκλείεται από τις δραστηριότητες των ΚΑΠΗ, γεγονός που υπαγορεύει τη διεύρυνση των προγραμμάτων για την ένταξη και των ηλικιωμένων που ζουν μόνοι, είναι μη αυτοεξυπηρετούμενοι, έχουν μειωμένη κινητικότητα κ.λ.π. Παρόλα αυτά ο ρόλος και το έργο τους έχει ευρέως αναγνωριστεί και κυρίως εκ μέρους των ιδίων των ηλικιωμένων, οι οποίοι δηλώνουν ότι έχουν συμβάλει θετικά στην αναβάθμιση της καθημερινής τους ζωής. Αυτό προκύπτει και από τα αποτελέσματα δυο ερευνών που διεξήχθησαν στο παρελθόν από το ΕΚΚΕ και αφορούν η πρώτη τη μελέτη των διαφόρων κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων των περιοχών όπου προγραμματιζόταν να λειτουργήσουν τα ΚΑΠΗ (προλειτουργική έρευνα - 1986) και η δεύτερη τη διερεύνηση των απόψεων των ηλικιωμένων όσον αφορά τα προγράμματα των ΚΑΠΗ (1990-Αξιολόγηση της προσφοράς των ΚΑΠΗ).

Συγκεκριμένα, τα ΚΑΠΗ, κατά τους ηλικιωμένους τους προσφέρουν ψυχαγωγία και συντροφιά. Ένα μεγάλο ποσοστό (89%) είναι ευχαριστημένοι από τη λειτουργία και τα προγράμματα των κέντρων. Πρέπει να αναφερθεί ότι η τέταρτη ηλικία δηλώνει ικανοποιημένη σε μεγαλύτερο ποσοστό από την τρίτη, ενώ η τρίτη ηλικία εκφράζει σε μεγαλύτερο ποσοστό αιτήματα για βελτίωση των προγραμμάτων. Επίσης το 42% του δείγματος δηλώνει ότι είναι ικανοποιημένο από τα προγράμματα και δεν ζητά τίποτε περισσότερο. Τα αιτήματα που διατυπώνουν για επιπλέον υπηρεσίες αφορούν ιατρική περίθαλψη και ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Η αποδοχή και η στήριξη του θεσμού εκ μέρους των ηλικιωμένων προέκυψαν από έρευνες που αναφέρονται στα πρώτα χρόνια λειτουργίας των ΚΑΠΗ. Έκτοτε και μέχρι σήμερα δεν έχουν διεξαχθεί σε ευρεία κλίμακα παρόμοιες έρευνες και μελέτες. Για το λόγο αυτό έχει προκύψει η αναγκαιότητα δημιουργίας ενός μηχανισμού αφενός παρακολούθησης των συνεχώς διαμορφούμενων αναγκών των ηλικιωμένων και αφετέρου αξιολόγησης της συμβολής των ΚΑΠΗ στην κάλυψη των αναγκών αυτών. Σήμερα λειτουργούν 607 ΚΑΠΗ σε όλη τη χώρα και σχεδιάζεται η συμπλήρωση των υπάρχουσών δομών με την ανάπτυξη νέων ΚΑΠΗ σε περιοχές που δεν υπάρχει αντίστοιχη υποδομή ή και σε περιοχές όπου έχουν διαπιστωθεί αυξημένες ανάγκες και δεν καλύπτονται από τις υπάρχουσες δομές ²¹.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

Το πρόγραμμα Βοήθεια στο Σπίτι για ηλικιωμένους εγκαινιάστηκε το 1994 και άρχισε να εφαρμόζεται πιλοτικά από το 1996. το πρόγραμμα αυτό εφαρμόστηκε ολοκληρωμένα και η λειτουργία του θεσμοθετήθηκε από το 1997, γι' αυτό και επιλέχθηκαν συγκεκριμένοι δήμοι οι οποίοι παρείχαν τις σχετικές υπηρεσίες, σε συνεργασία με τα Υπουργεία Εσωτερικών, δημόσιας διοίκησης και Αποκέντρωση και Υγεία και Πρόνοιας.

---

²¹ Σταθόπουλος Π. (1999), *Κοινωνική Πρόνοια : Μια γενική θεώρηση*, Αθήνα: Έλλην.

Η προνομιακής λειτουργία των υπηρεσιών που παρέχονται στο σπίτι των ενδιαφερομένων συμβαδίζει με τις παρεμβάσεις στη δεκαετία του 1980 που έγινε στον τομέα της Υγείας²².

Το πρώτο ολοκληρωμένο σχέδιο για την προώθηση του Προγράμματος κατοχυρώνει την ενεργοποίηση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την υλοποίηση των δράσεων. Τα ΚΑΠΗ επίσης χρησιμοποιούνταν ως οργανωτικές μονάδες παροχής υπηρεσιών για τους ηλικιωμένους²³.

Ο κύριος στόχος των προγραμμάτων είναι η κάλυψη των βασικών αναγκών κοινωνικής φροντίδας για την αξιοπρεπή και αυτόνομη διαβίωση των ηλικιωμένων. Δίδεται προτεραιότητα σε κατηγορίες ηλικιωμένων που αντιμετωπίζουν πρόσθετα προβλήματα όπως οι ηλικιωμένοι που δεν αυτοεξυπηρετούνται πλήρως, εκείνοι που χρειάζονται ειδική φροντίδα, διαβιών μοναχικά και δεν έχουν επαρκείς πόρους για να βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής; Τους και να διατηρηθούν οι ίδιοι και οι οικογένειές τους στον κοινωνικό ιστό, παραμένοντας στο φυσικό και στο κοινωνικό τους περιβάλλον.

Με τα προγράμματα αυτά επιδιώκεται :

- ❖ Η ανίχνευση, η διερεύνηση, η καταγραφή και η μελέτη των αναγκών κοινωνικής φροντίδας των ηλικιωμένων στο σπίτι
- ❖ Η παροχή οργανωμένης και συστηματικής φροντίδας στους ηλικιωμένους και στις οικογένειές τους, από ειδικούς επιστήμονες, από καταρτισμένα στελέχη και από εθελοντές για να αναπτύξουν τις άμεσες ανάγκες αξιοπρεπούς επιβίωσης
- ❖ Ο εντοπισμός και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων του Δήμου, των πολιτών και των οργανωμένων τοπικών φορέων για την κάλυψη των αναγκών των ηλικιωμένων των ηλικιωμένων δημοτών.

---

²² ΚΥΡΙΑΚΑΚΗΣ Β., 1991, Εναλλακτικές μορφές στην προστασία Ηλικιωμένων στο *Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 24*

²³ Άρθρο 1 της υπ'αρ. Π4β/οικ.5814/17.10.97

- ❖ Η συστηματική αξιοποίηση των εθελοντικών πρωτοβουλιών, την διαρκή ευαισθητοποίηση και ενημέρωση της ευρύτερη κοινότητας για τις ανάγκες, τις ιδιαιτερότητες και δυνατότητες των ηλικιωμένων με έμφαση στην αλληλεγγύη των γενεών.
- ❖ Η σύνδεση των εξυπηρετούμενων με τα ΚΑΠΗ και ταυτόχρονη αξιοποίηση και δραστηριοποίηση των μελών των ΚΑΠΗ.
- ❖ Η οργάνωση και συστηματική παροχή υπηρεσιών Κοινωνικής Εργασίας, νοσηλευτικής φροντίδας, φυσιοθεραπείας, εργοθεραπείας και οικογενειακής βοήθειας για την κάλυψη των βασικών αναγκών των ηλικιωμένων
- ❖ Η διαρκής μελέτη και αξιολόγηση των αναγκών των ηλικιωμένων ώστε να υποβάλλονται οι σχετικές εισηγήσεις προς τους αρμόδιους φορείς προκειμένου να λαμβάνονται μέτρα για την κάλυψη αυτών των αναγκών
- ❖ Η διαρκής επεξεργασία και αξιολόγηση των στοιχείων εφαρμογής και των αποτελεσμάτων του προγράμματος για την επανατροφοδότηση του σχεδιασμού και των μεθόδων που εφαρμόζονται.

Οι υπηρεσίες οι οποίες παρέχονται είναι:

1. Η διερεύνηση, η καταγραφή, η επεξεργασία και η μελέτη των αναγκών των ηλικιωμένων στους σχετικούς δήμους και η κοινωνική χαρτογράφησή τους
2. Η εκπαίδευση εθελοντών και η οργάνωση δράσεων κοινωνικής αλληλεγγύης
3. Η κοινωνική εργασία με άτομα, ομάδες και οικογένειες
4. Η ενημέρωση για τα προνομιακά δικαιώματα των εξυπηρετούμενων
5. Η διασύνδεση με υπηρεσίες Υγείας –Πρόνοιας και άλλες, που καλύπτουν ανάγκες των ηλικιωμένων
6. Η ιατρική παρακολούθηση, η νοσηλευτική φροντίδα και η φυσικοθεραπεία στο σπίτι ή όπου αλλού παρέχεται

7. Οι υπηρεσίες οικογενειακής βοηθητικής φροντίδας
8. Η διευκόλυνση για συμμετοχή στις πολιτιστικές, θρησκευτικές, ψυχαγωγικές και κοινωνικές δραστηριότητες των ηλικιωμένων
9. Η συστηματοποίηση του δίκτυο υπηρεσιών του Δήμου για την κοινωνική φροντίδα των ηλικιωμένων στο σπίτι και η σύνδεση με τις αντίστοιχες υπηρεσίες της ευρύτερης κοινότητας.

Η υλοποίηση των προγραμμάτων τυποποιήθηκε θεσμικά με την υπογραφή της σύμβασης μεταξύ του Υπουργείου Υγείας – Πρόνοιας, του Υπουργείου Εσωτερικών και Δημοσίας Διοίκηση και Αποκέντρωση, της ΚΕΔΚΕ, των εκπροσώπων των ΚΑΠΗ κι των Δημοτικών Επιχειρήσεων των αντίστοιχων δήμων. Οι φορείς για την υλοποίηση του προγράμματος ορίστηκαν οι 102 δήμοι οι οποίοι προώθησαν τις δράσεις για 5 έτη.

Η εφαρμογή των προγραμμάτων τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας και ασκείται από την αρμόδια Διεύθυνση Ηλικιωμένων και Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, και από τα αρμόδια Τμήματα Πρόνοιας της Περιφερειακής Διοίκησης.

Οι δήμοι οι οποίοι επιλέχθηκαν διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται οι Δήμοι που επιχορηγούνται από τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημοσία Διοίκησης και Αποκέντρωση.

Στην δεύτερη κατηγορία εντάσσονται οι Δήμοι που επιχορηγούνται από τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας με τα ίδια ποσά όπως επιχορηγούνταν και οι δήμοι από το Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας διοίκησης και Αποκέντρωσης.

Η υλοποίηση των προγραμμάτων ανατέθηκε στα ΚΑΠΗ των δήμων, τα οποία εκτός από το τακτικό τους προσωπικό, απασχολούν και εξειδικευμένο προσωπικό (κοινωνικό λειτουργό ΑΕΙ/ΤΕΙ, νοσηλεύτη ΤΕΙ/ΜΤΕΝΣ και οικογενειακή βοηθό). Οι δήμοι μάλιστα υποχρεούνται να επιχορηγούν τα ΚΑΠΗ με περίπου 17.600€ για δύο χρόνια.

Το πεδίο εφαρμογής του Προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» διευρύνθηκε από το 2000 με την ένταξη ειδικών υπηρεσιών τηλεβοήθειας οι οποίες παρέχονται στα ηλικιωμένων άτομα. Οι υπηρεσίες «Τηλεβοήθεια στο σπίτι» εγκαινιάζονται κανονιστικά με την έκδοση της υπ'αρ. ΠΙΓ/οικ. 4128/18.10.200 Απόφασης των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωση, Οικονομικών και Υγείας και Πρόνοιας (ΦΕΚ Β' 1360), με την οποία ορίζονται ως φορείς υλοποίησης του προγράμματος οι δήμοι που εφαρμόζουν το ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «Βοήθεια ΣΤΟ Σπίτι» και τον Οργανισμό Τηλεπικοινωνιών της Ελλάδας.

ΛΕΣΧΕΣ ΦΙΛΙΑΣ

Οι Λέσχες Φιλίας είναι μια πρωτοβουλία του Δήμου Αθηναίων. Ανήκουν στην Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας και Υγείας, χρηματοδοτούνται από τον προϋπολογισμό του Δήμου και λειτουργούν σε επίπεδο συνοικίας και γειτονιάς για να προσφέρουν υπηρεσίες στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Είναι χώροι όπου οι ηλικιωμένοι Αθηναίοι μπορούν να αναζητήσουν ανθρώπινη ζεστασιά, κοινωνική υποστήριξη, επαφή με συνομήλικους, ενημέρωση, ψυχαγωγία.

Το πρόγραμμα των Λεσχών Φιλίας προβλέπει επίσης δημιουργική απασχόληση, εργοθεραπεία, φυσιοθεραπεία, επισκέψεις σε πολιτιστικούς χώρους, καλλιτεχνικές δραστηριότητες, ημερήσιες εκδρομές και περιπάτους. Την περίοδο του καλοκαιριού, φιλοξενούνται ηλικιωμένοι στις παιδικές εξοχές του Δήμου Αθηναίων, στον Άγιο Ανδρέα Αττικής. Στόχος των Λεσχών Φιλίας είναι η εξοικείωση των ηλικιωμένων με τα προβλήματα της τρίτης ηλικίας, η προσαρμογή τους στις καινούργιες συνθήκες ζωής, η ομαλή συνύπαρξή τους με νεότερους και η παροχή ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος, ιδίως σε ανθρώπους που δεν έχουν οικονομικά μέσα ή οικογένεια να τους φροντίσει.

Πολλοί συμπολίτες μας μεγαλύτερης ηλικίας είχαν την ευκαιρία να συμμετάσχουν σε πολιτιστικές εκδηλώσεις των Λεσχών Φιλίας αλλά και να ενημερωθούν για ζητήματα που άπτονται των αναγκών και των ενδιαφερόντων τους.

Περισσότερα από 3.800 άτομα επισκέφθηκαν δωρεάν μουσεία και πολιτιστικούς χώρους και παρακολούθησαν εκδηλώσεις μαζικής εστίασης και ψυχαγωγίας, όπως την συναυλία της "Συμφωνικής Ορχήστρας Νέων της Βιρτζίνια" των Ηνωμένων Πολιτειών, που διοργανώθηκε από τον Δήμο Αθηναίων από κοινού με το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών. Περισσότερα από 800 άτομα παρακολούθησαν πρόγραμμα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για την πρόληψη των τροχαίων ατυχημάτων και των πνιγμών, σε συνεργασία με την Ιατρική Σχολή και το Πανεπιστήμιο Αθηνών.

2.5. ΟΤΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Το βασικότερο θέμα που καλούνται να επιλύσουν πρώτα από όλα οι δήμοι, ως αναφαίρετο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία είναι το θέμα της προσβασιμότητας των ατόμων αυτών και οι οδηγοί τυφλών πάνω στα πεζοδρόμια για τους τυφλούς. Το θέμα αυτό λύθηκε προσωρινά με το να δημιουργηθούν ειδικές ράμπες για κινητικά αναπήρους σε κάθε φανάρι που υπάρχει στην Αθήνα και κατασκευάστηκαν 250.000 τμ2 πεζοδρόμια όπου στο καθένα από αυτά τοποθετήθηκαν διάδρομοι με οδηγούς τυφλών, σε διαφόρους άξονες στην Αθήνα.

Για την ολοκλήρωση όμως της προσπάθειας της προσβασιμότητας απαιτούνται πολλά μέτρα ακόμα όπως το θέμα της προσβασιμότητας των ατόμων με ειδικές ανάγκες στις εκκλησίες και στα καταστήματα.

Σταδιακά ο Δήμος Αθηναίων έχει προβεί στα ακόλουθα μέτρα:

- ❖ Στη δημιουργία «Ενημερωτικού σποτ» που από τις 28 Ιουλίου 2004 προβάλλεται από την τηλεόραση και μεταδίδεται στους Ραδιοφωνικούς Σταθμούς και σχετίζεται με τη σύσταση για την μη παρεμπόδιση της Προσβασιμότητας των Ατόμων με Αναπηρίες.
- ❖ Στην παραχώρηση θέσεων σταθμοί αυτοκινήτων στην Αθήνα, έξω από το σπίτι τους για άτομα με αναπηρία.
- ❖ Στη διοργάνωση τριών Ημερίδων με θέμα «Αναπηρία - Προσβασιμότητα - Εθελοντισμός και Παραολυμπιάδα, για την ευαισθητοποίηση των εργαζομένων στον Δήμο Αθηναίων.

- ❖ Στην πραγματοποίηση Ημερίδας με θέμα «Κατ' οίκον εργασία - Τηλεργασία των ΑμεΑ» για να δοθεί η δυνατότητα σε άτομα με αναπηρία να εργάζονται από το σπίτι τους.
- ❖ Στη δημιουργία τηλεφωνικού κέντρου «195» ως Κέντρο αναφοράς των Δημοτών για προβλήματα που διαπιστώνουν στην προσβασιμότητα, μέσα στην Αθήνα.
- ❖ Στην εξεύρεσης ειδικών αμαξιδίων καλαθοσφαίρισης με σκοπό τη συμμετοχή της Εθνικής ομάδος «Καλαθοσφαίρισης με Αμαξίδιο» στους Παραολυμπιακούς Αγώνες²⁴.

---

²⁴ Ιωαννίδου-Μουζάκα Ε, 2008, Δήμος Αθηναίων και Άτομα με Αναπηρία ανακτημένο από: <http://www.disabled.gr/lib/?p=7778>

ΤΑ ΚΕΚΥΚΑΜΕΑ

Τα Κέντρα Εκπαίδευσης Κοινωνικής Υποστήριξης και Κατάρτισης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες επικεντρώνουν τις υπηρεσίες τους στην εκπαίδευση, κοινωνική υποστήριξη και κατάρτιση ΑμεΑ.

Τα ΚΕΚΥΚΑΜΕΑ έχουν σκοπό:

- α. Την έγκαιρη διάγνωση, τη συμβουλευτική στήριξη και αντιμετώπιση βιοψυχοκοινωνικών αναγκών των ΑμεΑ και των οικογενειών τους.
- β. Την παροχή υπηρεσιών και ανάπτυξη προγραμμάτων για την κοινωνική στήριξη των ΑΜΕΑ καθώς και την πληρέστερη και ισότιμη κοινωνική ένταξη σε διάφορα επίπεδα της καθημερινής ζωής (απασχόληση, αυτόνομη διαβίωση, άθληση, κ.α.).
- γ. Την προεπαγγελματική κατάρτιση των ΑμεΑ , τη λειτουργική τους αποκατάσταση και την υποστήριξη για ένταξη στον κοινωνικό ιστό.
- δ. Την έγκυρη πληροφόρηση και ενημέρωση των ΑμεΑ και των οικογενειών τους σε θέματα που συνδέονται με την αναπηρία.
- ε. Την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας για θέματα ΑμεΑ.
- στ. Την παραπομπή των ΑμεΑ σε εξειδικευμένες υπηρεσίες σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο.
- ζ. Την ανάπτυξη μεθόδων, τεχνικών που βοηθούν στην επίλυση θεμάτων ΑμεΑ
- η. Την έρευνα για ανάπτυξη πολιτικών και προγραμμάτων για θέματα ΑμεΑ.

Τα ΚΕΚΥΚΑΜΕΑ στελεχώνονται με εξειδικευμένο προσωπικό όπως: ψυχολόγοι, ιατροί με ειδίκευση στην παιδοψυχιατρική, παιδαγωγοί Ειδικής Αγωγής, φυσίατροι, λογοθεραπευτές, νοσηλευτές, φυσιοθεραπευτές, εργοθεραπευτές, κοινωνικοί λειτουργοί, επισκέπτες Υγείας, ειδικοί στον επαγγελματικό προσανατολισμό, κ.α..

Σε ορισμένα ΚΕΚΕΥΚΑΜΕΑ λειτουργεί και Ξενώνας Φιλοξενίας ΑμεΑ που ο τόπος κατοικίας τους είναι μακριά από το ΚΕΚΥΚΑΜΕΑ ώστε να γίνουν αποδέκτες όλων

των υπηρεσιών του ΚΕΚΥΚΑΜΕΑ και ειδικότερα να καταρτιστούν προεπαγγελματικά και επαγγελματικά, όσο το δυνατόν περισσότερα άτομα .

2.6. ΟΤΑ ΚΑΙ ΕΥΠΑΘΕΙΣ ΟΜΑΔΕΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Οι δήμοι οφείλουν να διενεργούν κοινωνική έρευνα, να εκτιμούν και να αξιολογούν στοιχεία προκειμένου να στηρίζουν οικονομικά τους άπορους. Οφείλουν επίσης να κινητοποιούν άτυπα υποστηρικτικά δίκτυα στην κοινότητα, να αναπτύσσουν εθελοντικές δράσεις κοινωνικής αλληλεγγύης με προσφορά υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής στήριξης σε μοναχικά άτομα και τέλος να δημιουργούν δομές κοινωνικής φροντίδας απόρων και μοναχικών ατόμων (λ.χ. λειτουργία Ξενώνα προσωρινής διαμονής με παροχή κοινωνικό- υποστηρικτικών υπηρεσιών από εξειδικευμένο προσωπικό).

2.7. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ .

1.Η Κοινοτική Εργασία σε τοπικό επίπεδο αποτελεί μέθοδο παρέμβασης για την επίλυση κοινοτικών προβλημάτων και την προώθηση σχεδιασμένης κοινωνικής αλλαγής και προϋποθέτει άμεση επικοινωνία τουλάχιστον με τους ηγέτες και τοπικές πληθυσμιακές ομάδες .

2.Σχεδιασμένη κοινωνική αλλαγή σημαίνει συνειδητές προσπάθειες του ατόμου ή μιας ομάδας με στόχο την αλλαγή της δομής ή της λειτουργίας ενός κοινωνικού συστήματος .

3.Η Συμμετοχή είναι η βάση της Κοινοτικής Ανάπτυξης, με την έννοια της ενεργητικής εμπλοκής των ατόμων στα κοινά, συμμετοχή στις αποφάσεις που τους αφορούν και χειραφέτηση τους ώστε να ασκούν οι ίδιοι έλεγχο στη ζωή τους και με την έννοια της αποκέντρωσης των υπηρεσιών, πόρων, λήψης αποφάσεων, δηλαδή με διεύρυνση της συμμετοχής, έμφαση στη διαβούλευση και συναπόφαση και

4.Ο Σχεδιασμός, η πραγματοποίηση και η αξιολόγηση κοινωνικών προγραμμάτων απαιτεί συντονισμό και διεπαγγελματική – διακλαδική συνεργασία²⁵.

---

²⁵ Ιατράκη Ε. ,Σημειώσεις «Κοινωνικές Υπηρεσίες στην Τοπική Αυτοδιοίκηση» , Απρίλιος , 2004, Ηράκλειο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ

3.1. Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Ο Δήμος Αθηναίων είναι ο μεγαλύτερος δήμος της Ελλάδας. Έχει πληθυσμό 745.514 κατοίκους (απογραφή 2001). Αποτελεί το κέντρο της Πόλης των Αθηνών. Δεδομένου ότι ο δήμος Αθηναίων είναι ο μεγαλύτερος, λειτουργούν σε αυτό οι περισσότερες κοινωνικές υπηρεσίες για τον πολίτη. Συγκεκριμένα στον τομέα των αστικών δικαιωμάτων του ανθρώπου λειτουργεί η διεύθυνση αλλοδαπών, η διεύθυνση ανθρώπινου δυναμικού, η διεύθυνση κοινωνικής μέριμνας, η διεύθυνση προληπτικής ιατρικής και υγείας και τέλος η διεύθυνση σχολικής μέριμνας. Παρακάτω παραθέτουμε τις λειτουργίες της κάθε διεύθυνσης ξεχωριστά. Συγκεκριμένα²⁶:

Διεύθυνση Αλλοδαπών

Η Διεύθυνση Αλλοδαπών αποτελείται από τα εξής τμήματα:

α. Τμήμα Διοικητικής Εξυπηρέτησης Αλλοδαπών

Τηρεί αρχείο αιτήσεων.

- ✓ Πληροφορεί τους αλλοδαπούς κατοίκους του Δήμου Αθηναίων σχετικά με τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για την έκδοση ή ανανέωση άδειας διαμονής κατά κατηγορία σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.
- ✓ Ελέγχει και παραλαμβάνει τις αιτήσεις με τα προβλεπόμενα κατά περίπτωση δικαιολογητικά για έκδοση ή ανανέωση άδειας διαμονής.
- ✓ Διαβιβάζει τις αιτήσεις στην Περιφέρεια για έκδοση άδειας διαμονής.

---

²⁶ Δήμος Αθηναίων, 2008, ανακτημένο από: <http://www.cityofathens.gr/el/ypiresies/dioikitikes-koινωνikes-ypiresies/dieythynsi-sxolikus-merimnas>

β. Τμήμα Κοινωνικής Μέριμνας Αλλοδαπών

- ✓ Φροντίζει για τη μελέτη, κατάρτιση και παρακολούθηση της εφαρμογής προγραμμάτων κοινωνικής μέριμνας και προστασίας αλλοδαπών της Ε.Ε. και άλλων διεθνών οργανισμών.
- ✓ Παρέχει ενημέρωση και συμβουλές σε θέματα καθημερινής δραστηριότητας και γενικότερης στάσης ζωής των αλλοδαπών βοηθώντας την όσο το δυνατό ομαλότερη ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία.

γ. Τμήμα Γραμματείας και Αρχείου

- ✓ Τηρεί αρχείο και Ηλεκτρονικό αρχείο με τους υπαλλήλους της Δ/σης και το αντίστοιχο αντικείμενο εργασίας τους.
- ✓ Τηρεί πρωτόκολλο εισερχόμενης και εξερχόμενης αλληλογραφίας.
- ✓ Παραλαμβάνει τις άδειες διαμονής από την Περιφέρεια.
- ✓ Παραδίδει στους αλλοδαπούς τις άδειες διαμονής και σε όσους δεν δικαιούνται κοινοποιεί απορριπτικές αποφάσεις.
- ✓ Επιστρέφει στην Περιφέρεια τις μη παραδοθείσες, λανθασμένες, κλπ. άδειες διαμονής.
- ✓ Παραλαμβάνει αιτήσεις υπηκόων τρίτης χώρας για εργασία με τη διαδικασία της μετάκλησης η οποία συνοδεύεται από εγγυητική επιστολή.
- ✓ Παραλαμβάνει και διαβιβάζει αρμοδίως αιτήσεις που αφορούν σε αλλαγές π.χ. δ/ση κατοικίας, θάνατοι, γεννήσεις, διαζύγια, κλπ.
- ✓ Παραλαμβάνει αιτήσεις για μεταβολές στο πρόσωπο του εργοδότη, στο είδος απασχόλησης, κλπ²⁷.

---

²⁷ Δήμος Αθηναίων, ο.π.

Διεύθυνση Ανθρώπινου Δυναμικού

Η Διεύθυνση Ανθρώπινου Δυναμικού αποτελείται από τα εξής τμήματα:

α. Τμήμα Οργανικού Προσωπικού

Το τμήμα είναι υπεύθυνο για τις αρμοδιότητες, που απορρέουν από τον κώδικα κατάστασης δημοτικών και κοινοτικών υπαλλήλων. Συνοπτικά είναι επιφορτισμένο με τα κάτωθι θέματα:

- ✓ Τηρεί τα μητρώα, τους ατομικούς υπηρεσιακούς φακέλους των υπαλλήλων, τα δελτία παρουσίας τους καθώς επίσης και το ηλεκτρονικό αρχείο που αφορά στους οργανικούς υπαλλήλους.
- ✓ Συντάσσει, σύμφωνα με τον νόμο, τους πίνακες αρχαιότητας των υπαλλήλων, καθώς και τον οργανισμό εσωτερικής υπηρεσίας του Δήμου, με ενημέρωση του προγράμματος CRT.
- ✓ Φροντίζει για την απονομή της σύνταξης στους υπαλλήλους, τόσο από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, όσο και από το ΙΚΑ.
- ✓ Παρακολουθεί τις μεταβολές του προσωπικού και εκδίδει τις σχετικές αποφάσεις (μισθολογικά κλιμάκια, χρονοεπιδόματα, άδειες κανονικές και άνευ αποδοχών, ασθένειες, αποζημιώσεις, αλλαγή επωνύμου, ανάθεση καθηκόντων, κλπ.)
- ✓ Επιμελείται τον διορισμό, έκδοση προκηρύξεων για την πρόσληψη μόνιμου προσωπικού, τοποθέτηση, μονιμοποίηση, προαγωγή, απόσπαση, μετάταξη, αναγνώριση προϋπηρεσίας, λύση υπαλληλικής σχέσης.
- ✓ Μεριμνά για την έγκαιρη σύνταξη και υποβολή των εκθέσεων ουσιαστικών προσόντων των οργανικών υπαλλήλων.
- ✓ Εφαρμόζει το Πειθαρχικό Δίκαιο για όλο το μόνιμο προσωπικό.
- ✓ Ασχολείται με τη συγκρότηση και λειτουργία του υπηρεσιακού συμβουλίου, καθώς και με την ανάδειξη των αιρετών εκπροσώπων σ' αυτό.
- ✓ Εισηγείται στη Δημοτική Αρχή τη συγκρότηση των αναγκαίων επιτροπών.

β. Τμήμα Ιδιωτικού Δικαίου Προσωπικού

Το τμήμα επιμελείται την εφαρμογή των νόμων, που αφορούν στο προσωπικό με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου και πιο ειδικά:

- ✓ Τηρεί τα μητρώα, ατομικούς φακέλους και ευρετήρια του προσωπικού αυτού, καθώς και δελτία παρουσίας.
- ✓ Παρακολουθεί τις μεταβολές του προσωπικού αυτού, δηλαδή την πρόσληψη, τοποθέτηση, διαγραφή, προσμέτρηση προϋπηρεσιών, ασθένειες, άδειες, αποζημιώσεις κλπ.
- ✓ Συντάσσει σε συνεργασία με το Νομικό Σύμβουλο τις συμβάσεις έργου για το προσωπικό ορισμένου χρόνου.
- ✓ Ασχολείται με τη μελέτη και εφαρμογή των συλλογικών συμβάσεων εργασίας και δίνει κάθε αναγκαία πληροφορία για τη σωστή εφαρμογή τους.
- ✓ Παρακολουθεί και εφαρμόζει το πειθαρχικό δίκαιο που ισχύει κάθε φορά για το ως άνω προσωπικό²⁸.

γ. Τμήμα Μισθοδοσίας Προσωπικού

Το τμήμα παρακολουθεί τις μεταβολές του οργανικού και ημερομίσθιου προσωπικού, βάσει των σχετικών αποφάσεων που διαμορφώνουν τη μισθοδοσία του, ειδικότερα δε²⁹:

- ✓ Προβαίνει στην ηλεκτρονική καταχώρηση των μεταβολών του μόνιμου και ημερομίσθιου προσωπικού, που σχετίζεται με τη μισθοδοσία του.
- ✓ Εκδίδει και ελέγχει κάθε μορφής βεβαιώσεων μισθοδοσίας και μισθοδοτικών καταστάσεων (τακτική μισθοδοσία, υπερωριακή απασχόληση, έξοδα κίνησης, κλπ.). Αφού θεωρηθούν και υπογραφούν από τους αρμόδιους προϊσταμένους, διαβιβάζονται έγκαιρα στο τμήμα ελέγχου και εντολής δαπανών για την έκδοση των σχετικών ενταλμάτων.

---

²⁸ Δήμος Αθηναίων, ο.π.

²⁹ Δήμος Αθηναίων, ο.π.

- ✓ Συντάσσει καταστάσεις απόδοσης κρατήσεων στα ασφαλιστικά ταμεία, καθώς και αναλυτικές περιοδικές δηλώσεις για εκείνους τους υπαλλήλους που έχουν επιλέξει ως ασφαλιστικό τους φορέα το ΙΚΑ.
- ✓ Τηρεί καρτέλες ετήσιας μισθοδοσίας για τη φορολογική ενημερότητα κάθε μόνιμου υπαλλήλου.
- ✓ Φροντίζει για την απόδοση των αναλυτικών περιοδικών δηλώσεων στο ΙΚΑ, την παραλαβή των δελτίων ασφαλιστικών εισφορών των εργαζομένων και τη χορήγησή τους στους ασφαλισμένους.
- ✓ Συντάσσει τον προϋπολογισμό των κωδικών που αφορούν στη μισθοδοσία των μονίμων και ημερομισθίων υπαλλήλων και χορηγεί βεβαιώσεις αποδοχών στους εργαζομένους (για συνταξιοδότηση, λήψη δανείου κλπ.).
- ✓ Εκδίδει τις βεβαιώσεις των εργαζομένων για την εφορία, καθώς επίσης και τις καταστάσεις αποδοχών σε δισκέτες και τις αποστέλλει στην τράπεζα για την καταβολή των αποδοχών στους δικαιούχους.

δ. Τμήμα Οργάνωσης Εκπαίδευσης και Στατιστικής

Το τμήμα αυτό έχει τις εξής αρμοδιότητες:

- ✓ Φροντίζει για τη διαρκή επιμόρφωση και μετεκπαίδευση όλων των υπαλλήλων του Δήμου Αθηναίων που καθορίζεται τόσο από την υπηρεσιακή τους κατάσταση όσο και από τις προσωπικές τους αναζητήσεις και ενδιαφέροντα.
- ✓ Στελεχώνει όλες της υπηρεσίες του Δήμου με το απαιτούμενο προσωπικό.
- ✓ Μεριμνά για την, σε τακτά χρονικά διαστήματα, ανίχνευση των υπηρεσιακών αναγκών και υλοποιεί προγράμματα κατάρτισης είτε μέσω δημοσίων φορέων (όπως του Ινστιτούτου Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης κλπ.), είτε μέσω ιδιωτικών φορέων όπως Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης κ.ά. είτε μέσω του ΛΑΕΚ, ΟΑΕΔ 0,45% κλπ.

- ✓ Διαμορφώνει νέες θεματικές ενότητες και αναλαμβάνει την επιμόρφωση των υπαλλήλων του Δήμου Αθηναίων σε αυτές.
- ✓ Παρέχει τη δυνατότητα πρακτικής άσκησης σε φοιτητές και σπουδαστές ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΙΕΚ, & ΤΕΕ που έχουν ολοκληρώσει τον απαιτούμενο κύκλο σπουδών αλλά δεν έχουν ακόμη αποφοιτήσει.
- ✓ Συντάσσει ενημερωτικές εγκυκλίους.
- ✓ Εισηγείται τη διεξαγωγή πρόχειρων διαγωνισμών που αφορούν στην εκπαίδευση.
- ✓ Επιμελείται την ενταλματοποίηση όλων των δαπανών γενικά.
- ✓ Συντάσσει και παρακολουθεί τον προϋπολογισμό εσόδων και εξόδων του τμήματος.
- ✓ Τηρεί αρχείο εισερχόμενης και εξερχόμενης αλληλογραφίας³⁰.

ε. Τμήμα Ασφάλειας και Υγιεινής Προσωπικού

Το τμήμα μεριμνά για θέματα υγιεινής και ασφάλειας του εργασιακού χώρου και έρχεται σε επικοινωνία και συνεργασία με τους αντίστοιχους κρατικούς φορείς, ειδικότερα:

Ο τεχνικός ασφαλείας:

Συμβουλεύει σε θέματα σχεδιασμού, προγραμματισμού, κατασκευής εγκαταστάσεων, εισαγωγής νέων παραγωγικών διαδικασιών, προμήθειας μέσων και εξοπλισμού, επιλογής και ελέγχου της αποτελεσματικότητας των ατομικών μέσων προστασίας, διαμόρφωσης και διευθέτησης των παραγωγικών θέσεων και του περιβάλλοντος εργασίας και γενικά της οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας.

Ελέγχει την ασφάλεια των εγκαταστάσεων και των τεχνικών μέσων πριν από την λειτουργία τους, καθώς και των παραγωγικών διαδικασιών και μεθόδων εργασίας πριν από την εφαρμογή τους.

---

³⁰ Δήμος Αθηναίων, ο.π.

Επιβλέπει την εφαρμογή των μέτρων υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας καθώς και των μέτρων πρόληψης των ατυχημάτων, ενημερώνοντας σχετικά τους αρμόδιους προϊστάμενους των τμημάτων ή της διεύθυνσης.

Φροντίζει να επιθεωρεί τακτικά τις θέσεις εργασίας από πλευράς υγιεινής και ασφάλειας, να αναφέρει οποιαδήποτε παράληψη των μέτρων υγιεινής και ασφάλειας, να προτείνει μέτρα αντιμετώπισής της και να επιβλέπει την εφαρμογή τους, καθώς και την ορθή χρήση των ατομικών μέσων προστασίας.

Ερευνά τα αίτια των εργατικών ατυχημάτων, αναλύει και αξιολογεί τα αποτελέσματα των ερευνών του, προτείνει μέτρα για την αποτροπή παρόμοιων ατυχημάτων.

Εποπτεύει την εκτέλεση ασκήσεων πυρασφάλειας και συναγερμού για τη διαπίστωση ετοιμότητας προς την αντιμετώπιση ατυχημάτων.

Μεριμνά ώστε οι εργαζόμενοι να τηρούν τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας και τους ενημερώνει και τους καθοδηγεί για την αποτροπή του επαγγελματικού κινδύνου που συνεπάγεται η εργασία τους.

Συμμετέχει στην κατάρτιση και εφαρμογή των προγραμμάτων εκπαίδευσης των εργαζομένων σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας³¹.

Ο γιατρός εργασίας:

Παρέχει υποδείξεις και συμβουλές γενικά, σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται για τη σωματική και ψυχική υγεία των εργαζομένων.

Συμβουλεύει σε θέματα σχεδιασμού, προγραμματισμού, τροποποίησης της παραγωγικής διαδικασίας, κατασκευής και συντήρησης εγκαταστάσεων σύμφωνα με τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας εργασίας, λήψης μέτρων προστασίας κατά την εισαγωγή και χρήση υλών και προμήθειας μέσων εξοπλισμού, φυσιολογίας και ψυχολογίας της εργασίας, εργονομίας και υγιεινής της εργασίας, διευθέτησης και διαμόρφωσης των θέσεων και του περιβάλλοντος εργασίας και της οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας, οργάνωσης υπηρεσίας παροχής πρώτων βοηθειών, αρχικής τοποθέτησης και αλλαγής θέσης εργασίας για λόγους υγείας, προσωρινά η μόνιμα,

---

³¹ Δήμος Αθηναίων, οπ.π.

ένταξης ή επανένταξης μειονεκτούντων ατόμων στην παραγωγική διαδικασία, ακόμη και σε υπόδειξη αναμόρφωσης της θέσης εργασίας.

Προβαίνει σε ιατρικό έλεγχο των εργαζομένων σχετικό με την θέση εργασίας τους, μετά την πρόσληψή τους, ή την αλλαγή θέσης εργασίας, καθώς και σε περιοδικό ιατρικό έλεγχο.

Μεριμνά για τη διενέργεια ιατρικών εξετάσεων που ισχύουν κάθε φορά, αξιολογεί και καταχωρεί τα αποτελέσματα των εξετάσεων.

Εκτιμά την καταλληλότητα των εργαζομένων για τη συγκεκριμένη εργασία.

Εκδίδει βεβαίωση των παραπάνω εκτιμήσεων και την κοινοποιεί στη διοίκηση (το περιεχόμενο της βεβαίωσης πρέπει να εξασφαλίσει το ιατρικό απόρρητο υπέρ του εργαζομένου και μπορεί να ελεγχθεί από τους υγειονομικούς επιθεωρητές του Υπουργείου Εργασίας, για την κατοχύρωση του εργαζομένου και του εργοδότη).

Επιβλέπει την εφαρμογή των μέτρων προστασίας της υγείας των εργαζομένων και της πρόληψης των ατυχημάτων.

Επιθεωρεί τακτικά τις θέσεις εργασίας, αναφέρει οποιαδήποτε παράλειψη, προτείνει μέτρα αντιμετώπισης των παραλείψεων και επιβλέπει την εφαρμογή τους.

Επεξηγεί την αναγκαιότητα της σωστής χρήσης των ατομικών μέτρων προστασίας.

Ερευνά τις αιτίες των ασθενειών που οφείλονται στην εργασία, αναλύει και αξιολογεί τα αποτελέσματα των ερευνών και προτείνει μέτρα για την αντιμετώπιση των ασθενειών αυτών.

Επιβλέπει τη συμμόρφωση των εργαζομένων στους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας.

Ενημερώνει τους εργαζομένους για τους κινδύνους που προέρχονται από την εργασία τους, καθώς και για τους τρόπους πρόληψής τους.

Παρέχει επείγουσα θεραπεία σε περίπτωση ατυχήματος ή αιφνίδιας νόσου.

Εκτελεί προγράμματα εμβολιασμού των εργαζομένων με εντολή της αρμόδιας διεύθυνσης υγιεινής³².

Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας

Η Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας αποτελείται από τα εξής τμήματα:

α. Τμήμα Οργάνωσης και Λειτουργίας Λεσχών Φιλίας

- ✓ Μεριμνά για την οργάνωση και λειτουργία των λεσχών φιλίας.
- ✓ Δέχεται στις λέσχες φιλίας δημότες ηλικίας άνω των εξήντα ετών παρέχοντας τους όλες τις προβλεπόμενες από τον κανονισμό των λεσχών φιλίας υπηρεσίες.
- ✓ Εισηγείται τις απαραίτητες τροποποιήσεις του κανονισμού, όπου και όποτε αυτές απαιτείται να γίνονται.

Εποπτεύει το Πρόγραμμα "Βοήθεια στο Σπίτι".

β. Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Προστασίας

Το τμήμα αυτό φροντίζει για τη μελέτη, κατάρτιση και παρακολούθηση εφαρμογής προγραμμάτων καθώς και για τη λήψη μέτρων κοινωνικής προστασίας ατόμων ή ομάδων που βρίσκονται σε ανάγκη όπως ουσιοεξαρτημένων, ΑΜΕΑ, κακοποιημένων γυναικών κλπ³³.

γ. Τμήμα Παιδικών Εξοχών

Το τμήμα αυτό ασχολείται με τον προγραμματισμό και την άρτια οργάνωση των Παιδικών Εξοχών με στόχο την καλύτερη λειτουργία και απόδοσή τους. Στην κατεύθυνση αυτή:

- ✓ Προγραμματίζει τις κατασκηνωτικές περιόδους και καθορίζει την δυνατότητα σε αριθμό φιλοξενούμενων.

---

³² Δήμος Αθηναίων, ο.π.

³³ Δήμος Αθηναίων, ο.π.

- ✓ Εγγράφει τους φιλοξενούμενους και φροντίζει για τη διαμονή τους στις παιδικές εξοχές.
- ✓ Φροντίζει για τη στελέχωση των παιδικών εξοχών με εξειδικευμένο προσωπικό.
- ✓ Φροντίζει για τη λειτουργία ιατρείου με όλο τον απαραίτητο εξοπλισμό.
- ✓ Προγραμματίζει και οργανώνει εκδηλώσεις.
- ✓ Ενημερώνει τις αντίστοιχες υπηρεσίες για τις λειτουργικές ανάγκες κατασκήνωσης.

Διεύθυνση Προληπτικής Ιατρικής & Υγείας

Η Διεύθυνση Προληπτικής Ιατρικής και Υγείας αποτελείται από τα εξής τμήματα³⁴:

α. Τμήμα Οργάνωσης και Λειτουργίας Δημοτικών Ιατρείων

Το τμήμα έχει τις εξής αρμοδιότητες:

- ✓ Μελέτη, αξιολόγηση στοιχείων, χωροταξική κατανομή, κανονισμοί λειτουργίας και γενικότερος προγραμματισμός λειτουργίας Δημοτικών Ιατρείων.
- ✓ Προγραμματισμός προμήθειας πάσης φύσεως ιατροφαρμακευτικού εξοπλισμού και έγκριση σκοπιμότητας για την προμήθεια αυτού.
- ✓ Τήρηση και παρακολούθηση στοιχείων ανάπτυξης και οργάνωσης των Δημοτικών Ιατρείων, καθώς και συγκέντρωση, επεξεργασία και αξιολόγηση στατιστικών στοιχείων δραστηριότητας και λειτουργίας τους.

---

³⁴ Δήμος Αθηναίων, ο.π.

β. Τμήμα Κατάρτισης και Εφαρμογής Προγραμμάτων Πρόληψης και Ενημέρωσης Πολιτών

Το τμήμα έχει τις εξής αρμοδιότητες:

- ✓ Μελέτη, κατάρτιση, υλοποίηση και παρακολούθηση προγραμμάτων προληπτικής ιατρικής που σκοπό έχουν την παροχή υπηρεσιών πρόληψης στους δημότες.
- ✓ Συλλέγει στοιχεία και συμπεράσματα από την υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών με σκοπό την υποβολή προτάσεων για τη βελτίωση των παρεχόμενων στον δημότη υπηρεσιών πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.
- ✓ Πραγματοποίηση εκδηλώσεων, ημερίδων και σεμιναρίων που σκοπό έχουν την ενημέρωση των πολιτών.

γ. Τμήμα Διαχείρισης Υλικού

Το τμήμα έχει τις εξής αρμοδιότητες:

- ✓ Μεριμνά για την προμήθεια των υλικών και εργαλείων που είναι απαραίτητα για την παροχή υπηρεσιών πρόληψης και πρωτοβάθμιας φροντίδας στα Δημοτικά Ιατρεία που ενσωματώνονται σ' αυτά.
- ✓ Συντάσσει τις απαιτούμενες μελέτες, παρακολουθεί τους λογαριασμούς, τα τιμολόγια κλπ.

Διεύθυνση Σχολικής Μέριμνας

Η Διεύθυνση Σχολικής Μέριμνας αποτελείται από τα εξής τμήματα:

α. Τμήμα Διοίκησης Εποπτείας και Υποστήριξης Σχολικών Επιτροπών

Μεριμνά για τη σωστή λειτουργία των σχολείων σε συνεργασία με τις σχολικές επιτροπές.

Παραπέμπει για υλοποίηση στις αντίστοιχες αρμόδιες Δ/νσεις των Τεχνικών Υπηρεσιών τις τυχόν αλλαγές που χρειάζονται τα σχολικά κτίρια, είτε σε επίπεδο συντήρησής τους, είτε στην κατεύθυνση της μελέτης και κατασκευής νέων σχολικών κτιρίων.

Έχει στις αρμοδιότητές του τα θέματα που αφορούν στους σχολικούς φύλακες και τους σχολικούς τροχονόμους³⁵.

β. Τμήμα Ελέγχου και Οικονομικής Διαχείρισης

Έχει την ευθύνη της διαθέσεως κονδυλίων (υποβάλλοντας τον σχετικό πίνακα στο Δήμαρχο προς έγκριση) για τις λειτουργικές ανάγκες των Σχολείων (θέρμανση, φωτισμός, τηλέφωνα, καθαρίστριες, κλπ.) σε συνεργασία με τα Διαμερίσματα και τις σχολικές επιτροπές.

Παρακολουθεί τις πιστώσεις του προϋπολογισμού του Δήμου που αφορούν στις λειτουργικές ανάγκες και τις επισκευές των σχολείων.

Έχει την γενική ευθύνη του ελέγχου των οικονομικών στοιχείων ανά σχολείο και διαμέρισμα.

γ. Τμήμα Προγράμματος και Σχέσεων με Κρατικούς Φορείς και την Ευρωπαϊκή Ένωση

Παρακολουθεί τις εξελίξεις στον χώρο της παιδείας, της εκπαίδευσης και προωθεί καινοτόμες προτάσεις στα σχολεία του Δήμου Αθηναίων.

δ. Τμήμα Κοινωνικής Υποστήριξης των Σχολείων

Έχει ως αρμοδιότητα την αντιμετώπιση των καθημερινά αυξανόμενων αναγκών των παιδιών που φοιτούν στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Αθηνών, όπως επίσης και την επίλυση ποικίλων προβλημάτων, για την ομαλή ένταξη των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον και κατ' επέκταση στην κοινωνία.

---

³⁵ Δήμος Αθηναίων, ο.π.

ε. Τμήμα Γραμματείας και Αρχείου

Τηρεί πρωτόκολλο εισερχόμενης και εξερχόμενης αλληλογραφίας της Δ/σης, αρχείο και ηλεκτρονικό αρχείο.

Παρακολουθεί και διεκπεραιώνει την αλληλογραφία της Δ/σης.

Τηρεί Μητρώο όλων των εργαζομένων στη Δ/ση κατά Τμήμα, κλάδο και αντικείμενο εργασίας τους και εισηγείται προς τη Δ/ση Προσωπικού τη στελέχωση ή μετακίνηση προσωπικού.

Παραλαμβάνει και αποστέλλει στη Δ/ση Προσωπικού τα έντυπα των πάσης φύσεως αδειών των εργαζομένων μετά την υπογραφή τους από τον αρμόδιο Προϊστάμενο και Δ/ντή³⁶.

Συγκεντρώνει τα ημερήσια δελτία εργασίας όλων των εργαζομένων στη Δ/ση, συντάσσει τα παραστατικά στοιχεία για αυτά και τα αποστέλλει στη Δ/ση Προσωπικού του Δήμου για σύνταξη των μισθοδοτικών καταστάσεων.

Συγκεντρώνει τα σχετικά σημειώματα κάθε μήνα των τμημάτων για την υπερωριακή εργασία, εργασία Κυριακών και νυκτερινών ωρών και εκδίδει αποφάσεις αποζημίωσης που αποστέλλει στη Δ/ση Προσωπικού για έκδοση σχετικού εντάλματος πληρωμής.

Καταγράφει και προωθεί τα αιτήματα των σχολείων στις αντίστοιχες υπηρεσίες.

3.2.Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ

Ο Δήμος Περάματος ανήκει στο δημοτικό διαμέρισμα του Πειραιά. Βρίσκεται στο δυτικότερο άκρο της Αθήνας (απέχει από το κέντρο της πόλης 14,7 χλμ.) και συνορεύει με τους δήμους Χαϊδαρίου (βόρεια) και Κερατσινίου (ανατολικά). Η νότια πλευρά του Περάματος βρέχεται από τον όρμο του Κερατσινίου, ενώ η δυτική του πλευρά συναντά τα νερά του στενού της Σαλαμίνας (Σύμφωνα και με τα παραπάνω, το όνομα του Περάματος μάλλον οφείλεται στη θέση του, η οποία αποτελεί "Πέρασμα" από τό ηπειρωτικό μέρος της Αθήνας και του Πειραιά προς τη Σαλαμίνα).

---

³⁶ Δήμος Αθηναίων, ο.π.

Το Πέραμα είναι μια περιοχή χαρακτηριστικά βραχώδης. Μάλιστα, το έδαφος του παρουσιάζει κλίσεις που σε μερικά σημεία ξεπερνούν το 30%. Ο δήμος αναπτύσσεται από την επιφάνεια της θάλασσας μέχρι το υψόμετρο των 266 μέτρων (κορυφή Αγίας Τριάδας), και συμπεριλαμβάνει κομμάτια και από τις δύο πλαγιές του Αιγάλεω.

Κατά την αρχαιότητα η περιοχή του Περάματος είχε την ονομασία Αμφιάλη. Σε μία από τις κορυφές του όρους Αιγάλεω που εντάσσονται στο Δήμο Περάματος, θεωρείται πως βρισκόταν η θέση από την οποία ο Πέρσης αυτοκράτορας Ξέρξης παρακολούθησε τη ναυμαχία της Σαλαμίνας (480π.Χ.). Η κορυφή αυτή αποκαλείται από τους κατοίκους του Περάματος «Θρόνος τού Ξέρξη».

Το σύγχρονο Πέραμα αποκτά τη μορφή μικρού οικισμού τη δεκαετία του 1920, όταν αρκετοί πρόσφυγες από την Κωνσταντινούπολη και τον Πόντο αναζητούν σε αυτή τη περιοχή την καινούργια τους ζωή. Το 1928 ιδρύονται τα πρώτα ναυπηγεία του Περάματος. Κάτι τέτοιο έχει ως αποτέλεσμα την άφιξη νέων κατοίκων, ως επί το πλείστον νησιωτών. Για αρκετές δεκαετίες από τότε, η ζωή στο Πέραμα είναι στενά συνδεδεμένη με την δραστηριότητα της ναυπηγοεπισκευαστικής ζώνης. Η πλειοψηφία των κατοίκων της περιοχής εργάζεται στα ναυπηγεία του Περάματος.

Το 1934 ιδρύεται η Κοινότητα του Περάματος, με απόσπασή της από το Δήμο Πειραιά, ενώ 30 χρόνια αργότερα, το 1964, το Πέραμα αναγνωρίζεται ως Δήμος. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά και την αύξηση του πληθυσμού των κατοίκων του Περάματος στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα³⁷.

Η παρουσία, μέχρι τη δεκαετία του '60, αρκετών παραθαλάσσιων ταβερνών και λαϊκών νυχτερινών κέντρων αντανακλά το λαϊκό χαρακτήρα της περιοχής που διατηρείται μέχρι τις μέρες μας. Χαρακτηριστικό σημείο στις αναμνήσεις των κατοίκων του Περάματος από εκείνη την εποχή αποτελεί το τραμ που μέχρι τη δεκαετία του '70 εκτελούσε τη γραμμή Πειραιάς - Πέραμα. Το τρενάκι αυτό, εκτός από βασικό μέσο συγκοινωνίας, ταυτόχρονα αποτελούσε σύμβολο της πόλης του Περάματος.

---

³⁷ Δήμος Περάματος, Βικιπαίδεια ανακτημένο από: <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%AD%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%B1>

Παρόλα αυτά, κυρίως λόγω της επιβάρυνσης από το λιμάνι του Πειραιά, το Πέραμα στις μέρες μας αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα οικονομικής και περιβαλλοντικής φύσης.

3.3. ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΩΝ

3.3.1. ΥΓΕΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΗ

Στα πλαίσια των διαφόρων προσπαθειών με κέντρο τον Άνθρωπο που γίνονται στον Δήμο Περάματος, ιδρύθηκε η Δημοτική Τράπεζα Αίματος που έγινε πραγματικότητα με την εθελοντική προσφορά αίματος αρκετών πολιτών του δήμου.

Η Δημοτική Τράπεζα Αίματος καλύπτει τις έκτατες ανάγκες σε αίμα που μπορεί να προκύψουν τόσο για κάποιον πολίτη του δήμου όσο και για όσους έχουν δώσει αίμα καθώς και για τους Α' βαθμού συγγενείς τους. Το μόνο που αρκεί είναι κάποιος να απευθυνθεί στην Τράπεζα.

Πρέπει λοιπόν να υπάρχει πάντα αρκετή επάρκεια αίματος που συνεχώς να ανανεώνεται έτσι ώστε να μπορούν να καλυφθούν όλες οι ανάγκες³⁸.

---

³⁸ Δήμος Περάματος, Υγεία στο Πέραμα, 2008, ανακτημένο από: <http://www.perama.gr/health-care.aspx>

3.3.2. ΑΘΛΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΗΣ

Ο Οργανισμός Άθλησης Δήμου Περάματος (Ο.Α.Δ.Π.) είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και ιδρύθηκε το 1984. Σκοπός της ίδρυσης και λειτουργίας του είναι η ανάπτυξη κάθε είδους αθλητικής δραστηριότητας για όλους τους πολίτες.

Έχει στην κυριότητά του όλους τους αθλητικούς χώρους του Δήμου, το Κλειστό Γυμναστήριο Περάματος ,το Κλειστό Γυμναστήριο Ικονίου , το Γήπεδο Ποδοσφαίρου Περάματος ,τα Γηπεδάκια 5x5, κ.λ.π.

Τα προγράμματα άθλησης που διοργανώνει είναι:

- Για παιδιά 9-14 ετών, για εφήβους και ενήλικες
- Για τη γυναίκα
- Για την τρίτη ηλικία
- Για παιδιά με ειδικές ανάγκες
- Οικογενειακού Αθλητισμού
- Εκμάθησης παραδοσιακών χορών και μοντέρνων χορών
- Ενόργανης και Ρυθμικής Γυμναστικής
- Κλασικού Αθλητισμού

Σύμφωνα με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, τα προγράμματα τα οποία διοργανώνονται αποκλειστικά από το Νομικό Πρόσωπο του Αθλητικού Οργανισμού (Ο.Α.Δ.Π) αξιοποιούν σωστά τον ελεύθερο χρόνο των ανήλικων και ενηλίκων πολιτών του δήμου Περάματος και προσφέρονται εντελώς δωρεάν από επιστημονική ομάδα στελεχωμένη με καθηγητές φυσικής αγωγής και έμπειρους καθηγητές³⁹.

---

³⁹ Δήμος Περάματος, Αθλητικός Οργανισμός, 2008, ανακτημένο από: <http://www.perama.gr/athletics.aspx>

Συγκεκριμένα ο δήμος Περάματος διοργανώνει διασχολικό πρωτάθλημα κάθε χρόνο για τα παιδιά πέμπτης και έκτης δημοτικού. Οι αγώνες πραγματοποιούνται στο κλειστό Γυμναστήριο Περάματος, διαρκούν από τον Ιανουάριο έως το Μάιο και περιλαμβάνουν:

Μπάσκετ

- ❖ Βόλεϋ
- ❖ Ποδόσφαιρο
- ❖ Χάντμπολ
- ❖ Στίβο

3.3.3. ΚΕΦΟ ΜΕΡΙΜΝΑ ΠΡΟΝΟΙΑ

Το ΚΕΦΟ-ΜΕΡΙΜΝΑ-ΠΡΟΝΟΙΑ είναι ένα από τα βασικότερα νομικά πρόσωπα του Δήμου Περάματος, το οποίο προσφέρει οργανωμένη και συστηματική βοήθεια και νοσηλευτική φροντίδα από ειδικούς επιστήμονες και καταρτισμένο προσωπικό σε μη αυτοεξυπηρετούμενα άτομα, ηλικιωμένους, άτομα με αναπηρία, μοναχικά άτομα κλπ.

Το τμήμα αυτό συνεχίζει την παροχή υπηρεσιών στους δημότες του Περάματος σε θέματα προνοιακά, εργασιακά, ατομική συμβουλευτική, συνεργασία, επικοινωνία με φορείς, κοινωνικές έρευνες, συνεργασία με εισαγγελία και άλλα.

3.3.4. ΚΑΠΗ

Α΄ΚΑΠΗ

Το Α΄ΚΑΠΗ είναι ένα κομμάτι του Οργανισμού Κοινωνικής Πολιτικής του δήμου Περάματος. Αποτελεί χώρο συγκέντρωσης κατοίκων, ανδρών και γυναικών του Δήμου Περάματος, ηλικίας άνω των εξήντα (960) ετών. Πρόκειται για ένα τόπο δημιουργικής απασχόλησης και δραστηριότητας των ανθρώπων που έφθασαν στο

στάδιο της συνταξιοδότησης. Η συμμετοχή των μελών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και η ανάληψη διαφόρων ευθυνών υλοποιείται μέσα από προγράμματα που εφαρμόζονται στα τμήματα της κοινωνικής υπηρεσίας, του ιατρείου και της φυσικοθεραπείας. Αναλυτικότερα τα προγράμματα είναι:

Της κοινωνικής υπηρεσίας: στο πλαίσιο αυτό προσφέρονται μαθήματα ζωγραφικής, γυμναστικής, εκμάθηση παραδοσιακών χορών, εκμάθηση αγγλικής γλώσσας, συμμετοχή σε μονοήμερες και πολυήμερες εκδρομές, πολιτιστικές επισκέψεις, παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων, διοργάνωση συνεστιάσεων εντός και εκτός ΚΑΠΗ καθώς και κατασκηνώσεις του Υπουργείου Υγείας.

Του ιατρείου: χαρακτηριστικά παρέχονται προγράμματα πρόληψης, μέτρηση αρτηριακής πίεσης, σακχάρου, χοληστερίνης, ενεσοθεραπεία, εξυπηρέτηση ασφαλισμένων του ΟΓΑ και εκπαίδευση σπουδαστών.

Της φυσικοθεραπείας, όπου εξυπηρετούνται μέλη του ΚΑΠΗ με οξεία ή χρόνια περιστατικά.

Το προσωπικό αποτελείται από κοινωνικούς λειτουργούς, φυσικοθεραπευτές, ιατρό και προσωπικό καθαριότητας.

B ΚΑΠΗ

Το Β ΚΑΠΗ έχει στόχο να βοηθήσει τα ηλικιωμένα άτομα στην προσπάθειά τους να επιλύσουν ή να μειώσουν κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα καθώς και προβλήματα υγείας. Στο χώρο αυτό οργανώνονται συνεστιάσεις, εκδηλώσεις με ψυχαγωγικό και πολιτιστικό χαρακτήρα.

Γ ΚΑΠΗ

Το Γ ΚΑΠΗ έχει στόχο να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων και την ενεργητική τους διαμονή στο φυσικό και οικείο περιβάλλον έτσι ώστε να παραμείνουν ενεργά μέλη στην κοινωνία. Στο ΚΑΠΗ πραγματοποιείται μια ευρεία γκάμα εκδηλώσεων και προγραμμάτων όπως:

- ❖ Ιατρική παρακολούθηση
- ❖ Συνταγογραφία
- ❖ Προληπτική ιατρική
- ❖ Κοινωνική εργασία
- ❖ Εκδρομές
- ❖ Συγκεντρώσεις ψυχαγωγικού – ενημερωτικού-πολιτιστικού χαρακτήρα.

3.3.5.ΔΗΜΟΤΙΚΟΙ ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

Οι παιδικοί σταθμοί του δήμου περάματος έχουν σκοπό να παρέχουν αγωγή στα παιδιά προσχολικής ηλικίας ώστε:

Να τα βοηθήσει να αναπτυχθούν ολόπλευρα, σωματικά, νοητικά, συναισθηματικά και κοινωνικά.

Να παρέχουν αντισταθμιστική αγωγή. Να εξαλείψει δηλαδή κατά το δυνατόν τις διαφορές που προκύπτουν από το πολιτιστικο-οικονομικό μορφωτικό επίπεδο των γονέων τους (παιδιά εργαζομένων, παιδιά των ασθενέστερων στρωμάτων).

Να εξυπηρετήσει τους εργαζόμενους γονείς και να αποτελέσει Κέντρο Κοινωνικής Πολιτικής Βοήθειας (να ευαισθητοποιεί, να ενημερώνει και να προβληματίζει τους γονείς σε θέματα παιδαγωγικής και παιδικής ψυχολογίας).

3.3.6. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΚΟΠΟΥ

Η ΔΗΠΕΚ του δήμου Περάματος ασχολείται με θέματα που αφορούν στον πολιτισμό, στην παιδεία, στον τομέα υποστήριξης δημοτικών υπηρεσιών, στον τομέα επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, στον τομέα έργων κ.α.

Η επιχείρηση επίσης στοχεύει:

Στην ενίσχυση της νεανικής επιχειρηματικότητας, με την εφαρμογή ολοκληρωμένων μέτρων επαγγελματικού προσανατολισμού και εκπαίδευσης

Στην καταπολέμηση του έντονου φαινομένου της ρύπανσης που πλήττει το δήμο

Στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των δημοτών με ταυτόχρονη αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων δημοτικών υπηρεσιών και των δημοτικών υποδομών

Στην εμπέδωση της παιδείας , του πολιτισμού και του αθλητισμού στο χώρο της τοπικής κοινωνίας, μέσω ποικίλων υποστηρικτικών μέτρων⁴⁰.

---

⁴⁰ Επιχειρησιακό πρόγραμμα δήμου Περάματος, 2008, ανακτημένο από: http://www.perama.gr/Files/%CE%95%CE%A0%20%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%AC%CE%B C%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82_%CE%9C%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%82%20%CE%92_%CE%93.pdf. Β και Γ μέρος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η Μεθοδολογία της έρευνας αναλύεται μέσα από τρεις βασικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται σε μία μελέτη: το θετικισμό, τη φαινομενολογία και την ενεργητική μελέτη. Υπάρχουν ποικίλα μέσα μεθοδολογίας έρευνας. Εδώ θα επικεντρωθούμε στα τρία πιο βασικά, το θετικισμό, τη φαινομενολογία και την ενεργητική μελέτη⁴¹.

Ο θετικισμός και η φαινομενολογία είναι φιλοσοφικές έννοιες των κοινωνικών επιστημών. Κάθε φιλοσοφική έννοια έχει τις δικές της αρχές και αξίες και στηρίζεται σε διαφορετικές ερευνητικές απόψεις. Φυσικά κάθε ερευνητής ακολουθεί κάποιες από τις φιλοσοφικές αυτές έννοιες. Συχνότερα οι ερευνητές στηρίζονται στην αντίστροφη φιλοσοφία κατά τη διάρκεια της μελέτης τους δηλαδή αντιστρέφουν τα γεγονότα προκειμένου να δούνε τι θα γινόταν στην πραγματικότητα αν τα γεγονότα θα συνέβαιναν διαφορετικά. Ο θετικισμός σαν φιλοσοφία παρουσιάζει πως πραγματικά είναι τα γεγονότα και πώς θα έπρεπε να τα μελετήσουμε στηριζόμενοι σε λογικά επιχειρήματα προκειμένου να φτάσουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα .

Κάποια από τα βασικά συμπεράσματα στα οποία καταλήγουμε χρησιμοποιώντας αυτή τη μέθοδο είναι:

- 1) Ότι ο ερευνητής πρέπει να λειτουργεί ανεξάρτητα και ανεπηρέαστα προκειμένου να καταλήξει σε σωστά συμπεράσματα.
- 2) Ο ερευνητής πρέπει να στηρίζεται μόνο σε στοιχεία τα οποία απορρέουν από την ερευνά του και όχι από τα προσωπικά του πιστεύω και τις αξίες που τον χαρακτηρίζουν.
- 3) Ο ερευνητής πρέπει να δίνει σημασία μόνο στα γεγονότα.

Συγχρόνως πρέπει να γνωρίζει τις γνώμες άλλων ερευνητών να έχει γνώση της βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας του θέματος που αναλύει άλλα και της νομοθεσίας που το διέπει αν υπάρχει. Ο ερευνητής εφόσον έχει γνώση όλων των παραπάνω πρέπει να έχει την αφαιρετική ικανότητα να κρατάει από όλα τα στοιχεία που

---

⁴¹ Mc Daniel, C & Gates,R (1995) "Marketing Research Essentials", West Publishing Company

γνωρίζει μόνο αυτά που πραγματικά των ενδιαφέρουν. 4) Ο ερευνητής πρέπει να υποστηρίξει το θέμα του χρησιμοποιώντας λειτουργικά μέσα όπως ερωτηματολόγια έχοντας ένα μεγάλο δείγμα προκειμένου να προχωρήσει σε στατιστική ανάλυση.

Αντίθετα με τον θετικισμό η φαινομενολογική έρευνα παρουσιάζει τον κόσμο να στηρίζεται μόνο σε κοινωνικά θεμέλια και όχι σε αντικειμενικά . Γι αυτό το λόγο ο ερευνητής δεν χρειάζεται να στηριχτεί σε ανάλυση συμπεριφορών και γεγονότων αλλά σε φαινομενικά κριτήρια όπως η εμπειρία . Ο ερευνητής μπορεί να μελετάει τους γύρω του ακόμα και τον ίδιο του τον εαυτό, όποτε όμως τον “συμφέρει” μπορεί να αφαιρέσει τον εαυτό του από αυτή τη μελέτη.

Από την άλλη στην φαινομενολογική μέθοδο ο ερευνητής πέρα από την επιφάνεια των γεγονότων πρέπει να ερευνήσει και τους δευτερεύοντες παράγοντες στους οποίους στηρίζονται αυτά τα γεγονότα. Πρέπει να ελέγχει το κάθε στοιχείο σαν μια ολοκληρωμένη εικόνα , και να παράγει τις δικές του ιδέες και αντιλήψεις . Σε γενικές γραμμές η φαινομενολογική έρευνα βασίζεται σε γνώμες και αντιλήψεις άλλων πάνω στις οποίες πρέπει να στηρίζεται ο ερευνητής για να διαμορφώσει τις δικές του ιδέες και απόψεις για το θέμα.

Η τρίτη ερευνητική μέθοδος είναι η δραστική έρευνα. Αυτή η μέθοδος δανείζεται πολλά από τις προηγούμενες. Η βασική παράμετρος αυτής της μεθόδου είναι η βάση για την αλλαγή . Η αλλαγή είναι ο βασικός στόχος μιας έρευνας. Το κλασικό μοντέλο της δραστικής μελέτης στηρίζεται σε πέντε βασικές παραμέτρους: σκοπός και επιλογή, μελέτη, αλλαγή βασισμένη σε στοιχεία - πληροφορίες αλλά και την αίσθηση του ερευνητή, προσωπική άποψη στην έρευνα, γνώσεις.

Σκοπός και επιλογή: Σημαίνει ότι η δραστική έρευνα δεν δέχεται την επιστήμη απόλυτα ανεξάρτητη από τις αξίες και τονίζει τη σημασία της πιθανότητας σε σχέση με την πρόβλεψη. Οι άνθρωποι πρέπει να έχουν ξεκάθαρες αξίες προκειμένου να έχουν ποιο ξεκάθαρες βλέψεις αλλά και να μπορούν να τις επιτύχουν.

Μελέτη: Η δραστική έρευνα είναι ένας συνδυασμός επίλυσης ρεαλιστικών και πρακτικών προβλημάτων . Οπότε η έρευνα βοηθάει στην επίλυση προβληματικών καταστάσεων, χρησιμοποιώντας υπαρκτές θεωρίες και όχι κατασκευασμένες. Η μελέτη επικεντρώνεται στο πρόβλημα αλλά και στην επίλυση του.

Αλλαγή βασισμένη σε στοιχεία - πληροφορίες αλλά και την αίσθηση του ερευνητή: Αυτή η παράμετρος βοηθάει στην περίπτωση που η αλλαγή είναι ο απόλυτος στόχος του ερευνητή . Ο ερευνητής κάνει συστηματική συλλογή στοιχείων μέχρι να επιτύχει το στόχο του.

Προσωπική άποψη στην έρευνα: Η προσωπική άποψη στην έρευνα παίζει ρόλο προκειμένου να βάλει ο ερευνητής την δική του σφραγίδα στην έρευνα.

Γνώσεις: Ο ερευνητής προτού αρχίσει την ερευνά του πρέπει να αυξήσει τις γνώσεις του προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του δηλαδή να επιλύσει τα προβλήματα του οργανισμού που αναλύει.

Ο μελετητής πρέπει να επικεντρωθεί στην δραστική έρευνα συμπεριλαμβάνοντας και άλλους ανθρώπους σε αυτήν και στη διαδικασία αλλαγής να συμπεριλάβει όλα τα τμήματα του οργανισμού. Πρέπει να λάβει υπόψη του τους ανθρώπινους παράγοντες που επηρεάζουν την κατάσταση χρησιμοποιώντας τεστ, συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια.

4.1. ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η ποσοτική έρευνα είναι αυτή που χρησιμοποιούνται στατιστικά μοντέλα για να αναλυθούν τα αποτελέσματα της. Η ποσοτική έρευνα γίνεται κυρίως με το ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο είναι ένα ειδικό έντυπο που περιλαμβάνει συνήθως τυποποιημένες ερωτήσεις για τη συλλογή συγκεκριμένων στοιχείων. Αποτελεί την πιο δημοφιλή μέθοδο συλλογής πρωτόγεννων στοιχείων. Η πιο κατάλληλη μέθοδος για την συλλογή δεδομένων για αυτήν την έρευνα ήταν το ερωτηματολόγιο. Μεταξύ των θετικών του στοιχείων είναι καλό για την συλλογή πληροφοριών για την γνώμη μεγάλου πλήθους ατόμων. Επίσης επιλέχθηκε διότι είναι σχετικά πιο φθηνό και χρειάζεται λιγότερο χρόνο σε σχέση με τις προσωπικές συνεντεύξεις.

Η σύνταξη του ερωτηματολογίου είναι ένας από του σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα των στοιχείων που θα συλλέγουν⁴². Για τη σύνταξη του

---

⁴² Mc Daniel, C & Gates,R σελ 123, οπ.π.

παρόντος ερωτηματολογίου ακολουθήθηκαν τα παρακάτω στάδια:

Ο ερευνητής αρχικά καθόρισε

- Τι είδους πληροφορίες είναι αναγκαίο να συλλεχθούν
- Από ποιους θα συλλεχθούν
- Με ποια μέθοδο θα συλλεχθούν οι πληροφορίες

Στη συνέχεια αποφάσισε για το περιεχόμενο των ερωτήσεων. Αυτές αφορούν περισσότερο στις πληροφορίες που θα συλλέγουν, παρά στη μορφή και στο ύψος της κάθε ερώτησης χωριστά. Σε αυτό εδώ το στάδιο εξέτασε αν μια ερώτηση είναι αναγκαία και μετά αν η ερώτηση είναι ικανοποιητική – επαρκής, ώστε να του δώσει τις απαιτούμενες πληροφορίες

Έπειτα πρόσεξε την διατύπωση των ερωτήσεων. Το στάδιο αυτό αφορά στη φρασεολογία και το λεξιλόγιο που θα χρησιμοποιηθούν για να διατυπωθεί η κάθε ερώτηση.

Αποφάσισε επίσης για το τύπο των ερωτήσεων, οι οποίες ήταν κλειστές. Στη συνέχεια αποφάσισε για τη σειρά των ερωτήσεων. Οι ερωτήσεις πρέπει να έχουν μια λογική *σειρά*. Έτσι λοιπόν ξεκίνησε με κάποιες ερωτήσεις γενικού περιεχομένου για να γνωρίζει κάποια δημογραφικά χαρακτηριστικά και στην συνέχεια ακολούθησαν οι πιο ειδικές ερωτήσεις.

Τέλος αποφάσισε για τη διάταξη και εμφάνιση του ερωτηματολογίου, έτσι ώστε αυτό να έχει μια επαγγελματική εμφάνιση (πλήρης στοίχιση, ωραία γραμματοσειρά).

4.2. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην μελέτη αυτή έχουμε ως στόχο να ερευνήσουμε τις απόψεις των δημοτών για τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τον δήμο τους. Ερευνάμε συγκεκριμένα κατά πόσο είναι ικανοποιημένοι από τα διάφορα προγράμματα που προσφέρει ο δήμος τους όπως τους παιδικούς σταθμούς, τα ΚΑΠΗ, τους βρεφονηπιακούς σταθμούς κ.α. Για

τον λόγο αυτό έχουμε δημιουργήσει ένα ερωτηματολόγιο το οποίο συλλέγει τις κατάλληλες πληροφορίες ως προς τους στόχους μας, δηλαδή συλλέγει τα δημογραφικά δεδομένα όπως το φύλο και την ηλικία των ερωτώμενων.

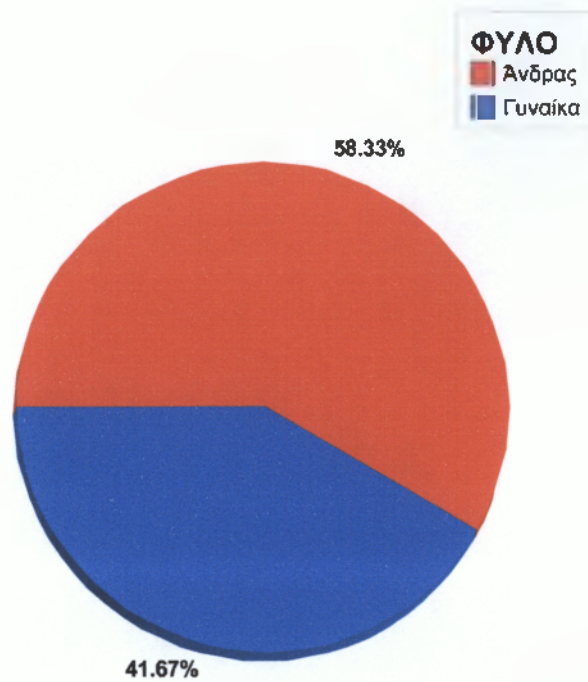
4.3. ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το δείγμα ορίζεται από τους Mc Daniel, C & Gates,R στο βιβλίο τους «Marketing Research Essentials», ως το αριθμητικό δεδομένο, βάσει του οποίου ο ερευνητής επιλέγει με τυχαίο ή όχι τρόπο το μέγεθος των ερωτώμενων το οποίο πρόκειται να έχει η έρευνα την οποία θα διεξάγει. Ουσιαστικά το δείγμα βοηθά τον ερευνητή να βάλει σε συγκεκριμένες ασφαλιστικές δικλίδες την έρευνα του, να έχει μια σαφή εικόνα της γνώμης της ομάδας που επέλεξε να ερευνήσει και σε γενικές γραμμές να μπορεί να αποδείξει αριθμητικά ότι όντως οι ερωτώμενοι είναι ικανοποιητικού αριθμού οπότε και οι απαντήσεις ανταποκρίθηκαν στο σκοπό της έρευνάς μας⁴³. Το δείγμα των 60 ατόμων επιλέχθηκε από τον δήμο Αθήνας και τον δήμο Περάματος.

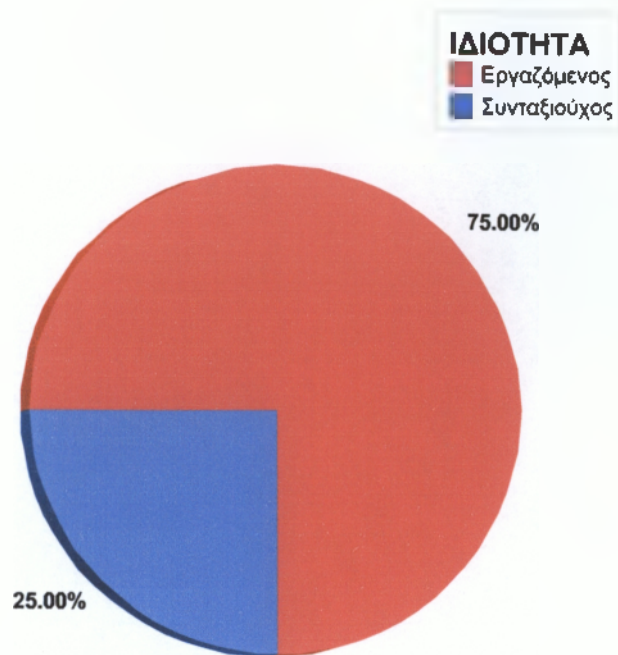
---

⁴³ Andy Field “Discovering Statistics with Spss” Sage Publications, 2005

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Από το παραπάνω γράφημα παρατηρούμε ότι το 58.33% του δείγματος είναι άνδρες και το υπόλοιπο 41.67% γυναίκες.

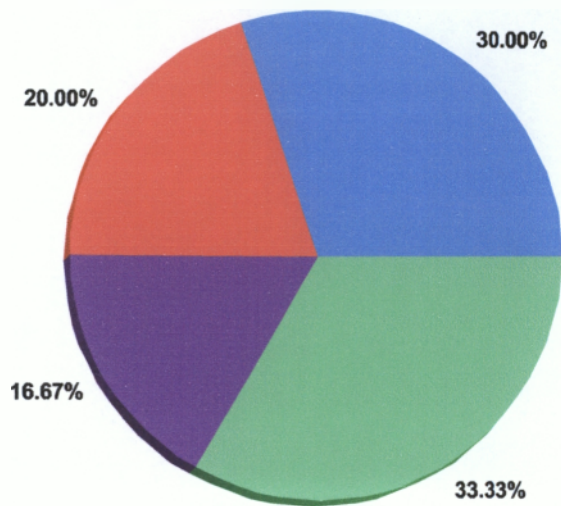

Από το παραπάνω γράφημα παρατηρούμε ότι το 75% του δείγματος είναι εργαζόμενοι και το 25% συνταξιούχοι.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

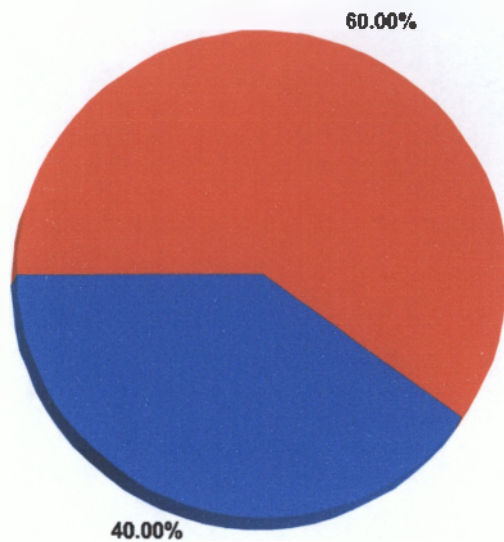
- Κακή
- Μέτρια
- Καλή
- Πολύ καλή

Από το παραπάνω γράφημα παρατηρούμε ότι το 16.67% του δείγματος έχει πολύ καλή οικονομική κατάσταση, το 33.33% έχει καλή οικονομική κατάσταση, το 30% έχει μέτρια και το 20% έχει κακή οικονομική κατάσταση.

ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΤΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΣΑΣ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΣΑΣ;

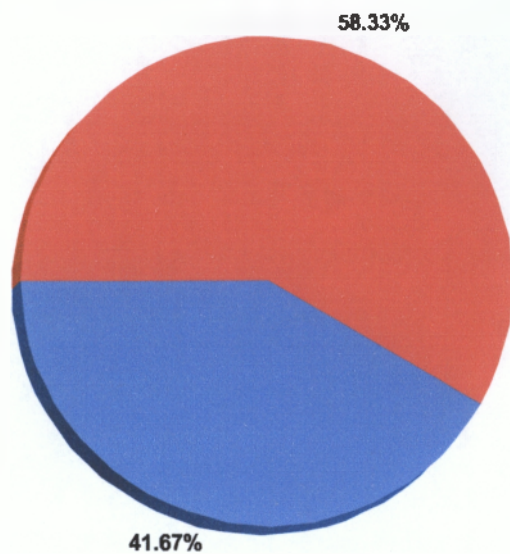
■ Ναι
■ Όχι

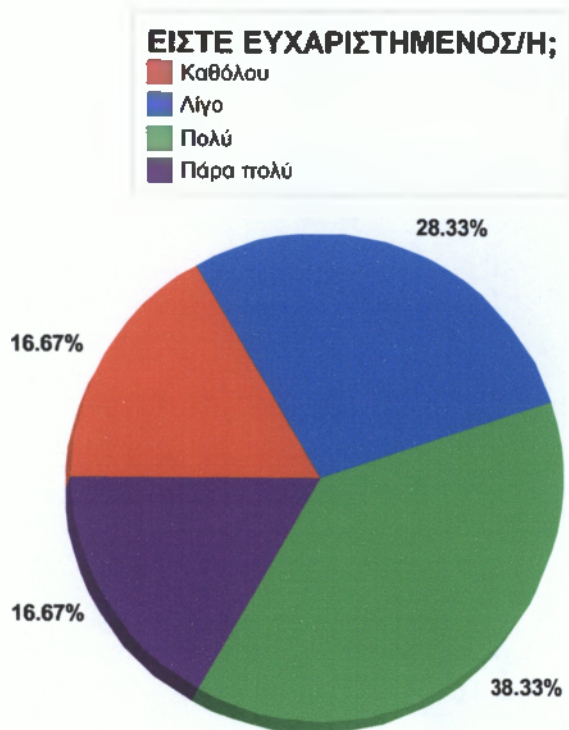
Από το παραπάνω γράφημα παρατηρούμε ότι το 60% του δείγματος δηλώνει ότι γνωρίζει τις υπηρεσίες που προσφέρει ο δήμος ενώ το 40% εκφέρει αντίθετη άποψη.

ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΤΕ ΣΕ ΚΑΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ;

■ Ναι
■ Όχι

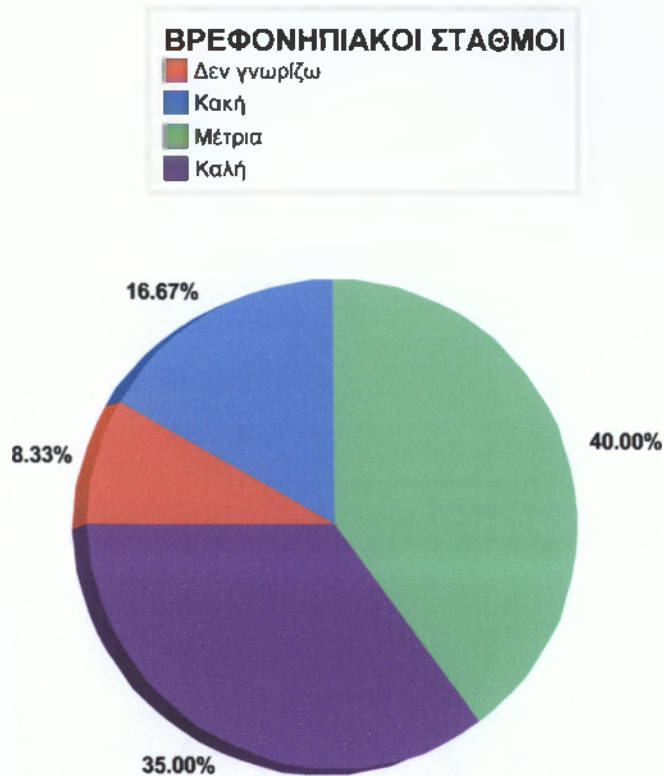

Το 58.33% του δείγματος δηλώνει ότι συμμετέχει σε κάποια από τις προσφερόμενες υπηρεσίες του δήμου ενώ το 41.67% είναι αρνητικό.

Από το παραπάνω γράφημα παρατηρούμε ότι το 16.67% του δείγματος δηλώνει ότι είναι πάρα πολύ ευχαριστημένο από τις υπηρεσίες του δήμου, το 38.33% δηλώνει ότι είναι πολύ ευχαριστημένο, το 28.33% δηλώνει ότι είναι λίγο ευχαριστημένο και το υπόλοιπο 16.67% καθόλου ευχαριστημένο.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΤΕ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΑΣ:

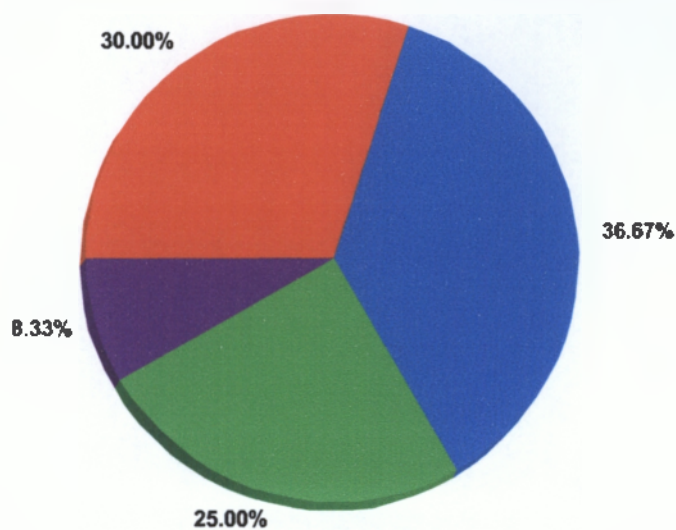
Από το παραπάνω γράφημα το 75% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τους βρεφονηπιακούς σταθμούς, το 16.67% ως κακές και το υπόλοιπο 8.33% δεν εκφέρει άποψη.

Από το παραπάνω γράφημα το 65% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τους παιδικούς σταθμούς, το 18.33% ως κακές και το υπόλοιπο 16.67% δεν εκφέρει άποψη.

ΚΕΝΤΡΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ

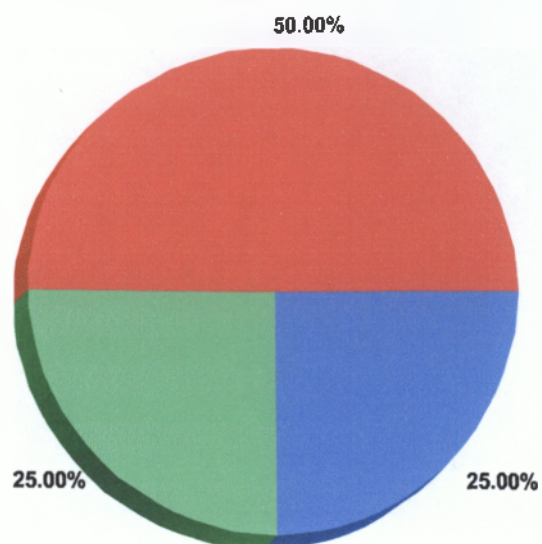
- Δεν γνωρίζω
- Μέτρια
- Καλή
- Πολύ καλή

Από το παραπάνω γράφημα το 70% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές ή και πολύ καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης για τα παιδιά ενώ το υπόλοιπο 30% δεν εκφέρει άποψη.

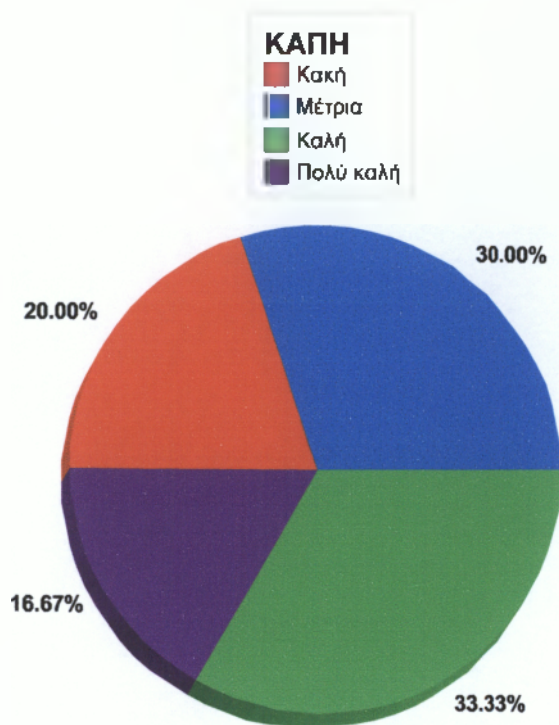
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

- Δεν γνωρίζω
- Μέτρια
- Καλή

Από το παραπάνω γράφημα το 50% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω των προγραμμάτων στήριξης μονογονεϊκών οικογενειών ενώ το υπόλοιπο 50% δεν εκφέρει άποψη.

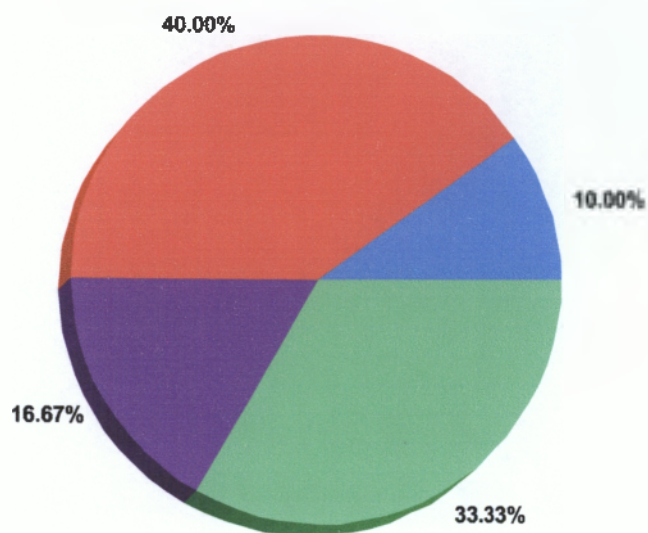

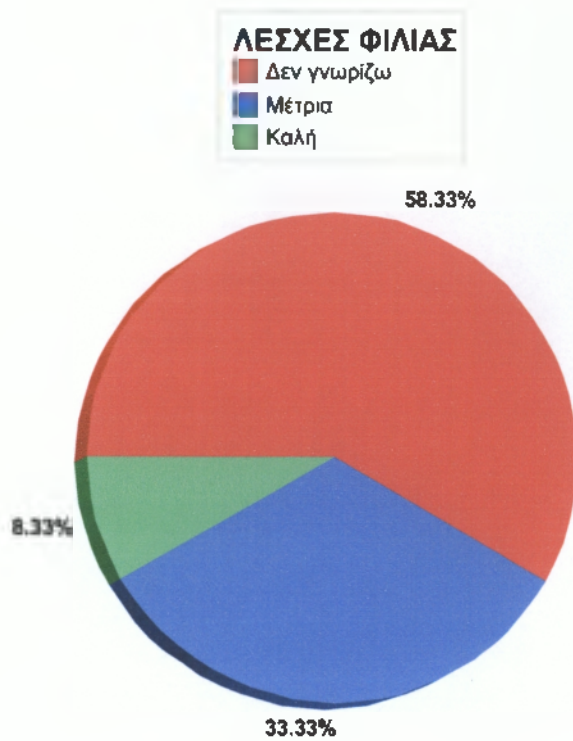
Από το παραπάνω γράφημα το 80% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές ή και πολύ καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τα καπή ενώ το υπόλοιπο 20% τις χαρακτηρίζει ως κακές.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

- Δεν γνωρίζω
- Κακή
- Μέτρια
- Καλή

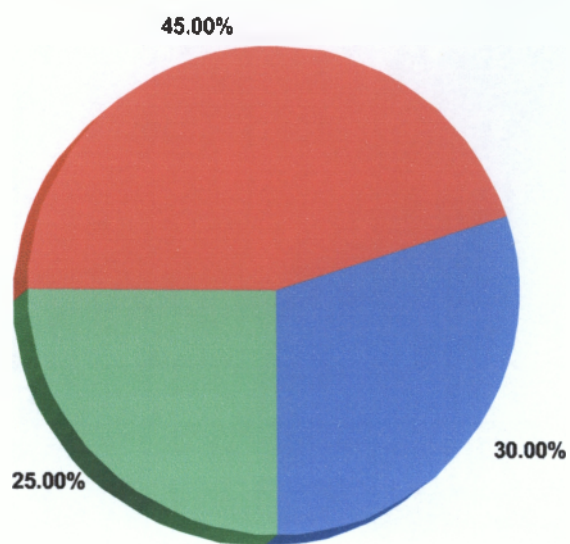
Από το παραπάνω γράφημα το 50% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω του προγράμματος βοήθεια στο σπίτι, το 10% ως κακές και το υπόλοιπο 40% δεν εκφέρει άποψη.

Από το παραπάνω γράφημα το 41.67% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τις λέσχες φιλίας ενώ το υπόλοιπο 58.33% δεν εκφέρει άποψη.

ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

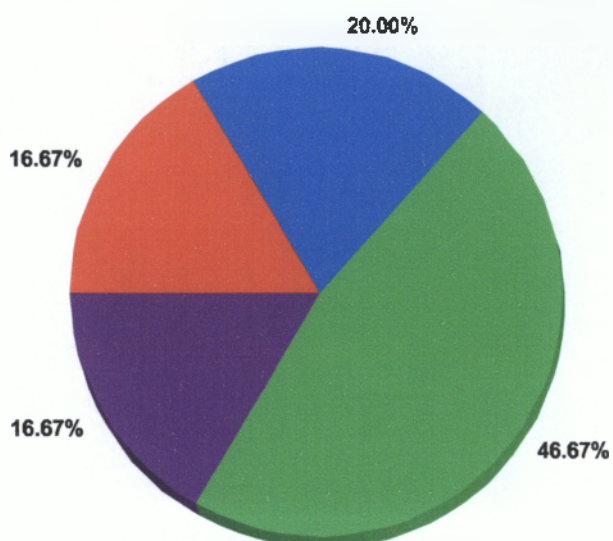
- Δεν γνωρίζω
- Κακή
- Μέτρια

Από το παραπάνω γράφημα το 55% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τα κέντρα προστασίας προσφύγων ενώ το υπόλοιπο 45% δεν εκφέρει άποψη.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΑΝΕΡΓΟΥΣ

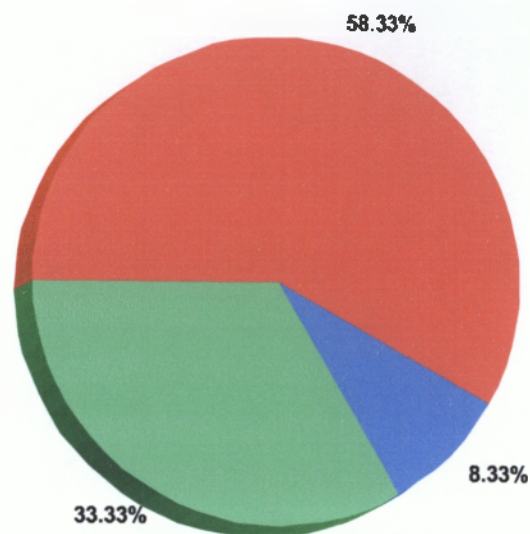
- Δεν γνωρίζω
- Μέτρια
- Καλή
- Πολύ καλή

Από το παραπάνω γράφημα το 83.33% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές ή και πολύ καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω των προγραμμάτων για ανέργους ενώ το υπόλοιπο 16.67% δεν εκφέρει άποψη.

ΚΕΝΤΡΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

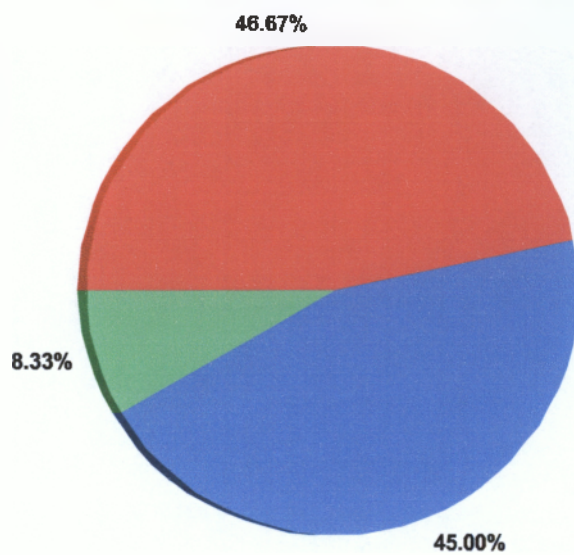
- Δεν γνωρίζω
- Μέτρια
- Καλή

Από το παραπάνω γράφημα το 41.67% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τα κέντρα εκπαίδευσης κοινωνικής υποστήριξης και κατάρτισης ατόμων με ειδικές ανάγκες ενώ το υπόλοιπο 58.33% δεν εκφέρει άποψη.

ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

- Μέτρια
- Καλή
- Πολύ καλή

Από το παραπάνω γράφημα το 100% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές ή πολύ καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω των αθλητικών προγραμμάτων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την παραπάνω ανάλυση έχουμε τα εξής αποτελέσματα:

Ως προς την ταυτότητα του δείγματος έχουμε ότι το 58.33% του δείγματος είναι άνδρες και το υπόλοιπο 41.67% γυναίκες. Το 75% του δείγματος είναι εργαζόμενοι και το 25% συνταξιούχοι. Ακόμα το 16.67% του δείγματος έχει πολύ καλή οικονομική κατάσταση, το 33.33% έχει καλή οικονομική κατάσταση, το 30% έχει μέτρια και το 20% έχει κακή οικονομική κατάσταση. Επιπλέον το 60% του δείγματος δηλώνει ότι γνωρίζει τις υπηρεσίες που προσφέρει ο δήμος ενώ το 40% εκφέρει αντίθετη άποψη. Το ποσοστό αυτό είναι αρκετά θετικό δεδομένου ότι και οι δήμοι προσφέρουν υπηρεσίες αλλά και η πλειονότητα των κατοίκων έχουν γνώση των υπηρεσιών αυτών. Το 58.33% του δείγματος δηλώνει ότι συμμετέχει σε κάποια από τις προσφερόμενες υπηρεσίες του δήμου ενώ το 41.67% είναι αρνητικό, γεγονός που σημαίνει ότι οι περισσότεροι κάτοικοι του δήμου εξυπηρετούνται από τις υπηρεσίες. Επίσης το 16.67% του δείγματος δηλώνει ότι είναι πάρα πολύ ευχαριστημένο από τις υπηρεσίες του δήμου, το 38.33% δηλώνει ότι είναι πολύ ευχαριστημένο, το 28.33% δηλώνει ότι είναι λίγο ευχαριστημένο και το υπόλοιπο 16.67% καθόλου ευχαριστημένο. Από τα παραπάνω ποσοστά συμπεραίνουμε ότι η πλειονότητα των κατοίκων είναι ευχαριστημένη από τις υπηρεσίες του δήμου, αλλά υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό που δεν έχει μείνει ευχαριστημένο, γεγονός που πρέπει να λάβει υπόψη ο δήμος προκειμένου να αναπτύξει περαιτέρω τις υπηρεσίες του με απώτερο σκοπό να ευχαριστεί όλους τους κατοίκους του.

Ως προς την αξιολόγηση των υπηρεσιών στους δύο δήμους έχουμε το 75% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τους βρεφονηπιακούς σταθμούς και το υπόλοιπο 8.33% δεν εκφέρει άποψη. Το 65% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τους παιδικούς σταθμούς και το υπόλοιπο 16.67% δεν εκφέρει άποψη. Ακόμα 70% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές ή και πολύ καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης για τα παιδιά ενώ το υπόλοιπο 30% δεν εκφέρει άποψη. Το 50% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω των προγραμμάτων στήριξης μονογονεϊκών οικογενειών ενώ το υπόλοιπο 50% δεν εκφέρει άποψη. Επιπλέον το 80% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές ή και πολύ καλές τις υπηρεσίες που

προσφέρονται από τα καλή ενώ το υπόλοιπο 20% τις χαρακτηρίζει ως κακές. Επίσης το 50% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω του προγράμματος βοήθεια στο σπίτι και το υπόλοιπο 40% δεν εκφέρει άποψη. Το 41.67% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τις λέσχες φιλίας ενώ το υπόλοιπο 58.33% δεν εκφέρει άποψη. Το 55% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τα κέντρα προστασίας προσφύγων ενώ το υπόλοιπο 55% δεν εκφέρει άποψη. Ακόμα το 83.33% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές ή και πολύ καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω των προγραμμάτων για ανέργους ενώ το υπόλοιπο 16.67% δεν εκφέρει άποψη. Το 41.67% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τα κέντρα εκπαίδευσης κοινωνικής υποστήριξης και κατάρτισης ατόμων με ειδικές ανάγκες ενώ το υπόλοιπο 58.33% δεν εκφέρει άποψη. Τέλος το 100% του δείγματος αξιολογεί ως μέτριες ή καλές ή πολύ καλές τις υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω των αθλητικών προγραμμάτων.

Από τα παραπάνω ποσοστά συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι υπηρεσίες του δήμου και συγκεκριμένα οι βρεφονηπιακοί και παιδικοί σταθμοί, τα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης, τα προγράμματα στήριξης των μονογονεϊκών οικογενειών, τα ΚΑΠΗ, το πρόγραμμα βοήθεια στο σπίτι, οι λέσχες φιλίας, τα κέντρα προστασίας προσφύγων, τα προγράμματα για ανέργους, τα αθλητικά προγράμματα αλλά και τα κέντρα εκπαίδευσης κοινωνικής υποστήριξης και κατάρτισης ατόμων με ειδικές ανάγκες, παρέχουν στους κατοίκους του δήμου καλές υπηρεσίες, βάσει των λεγομένων τους. Ωστόσο οι δήμοι οφείλουν να ευχαριστούν και να εξυπηρετούν απόλυτα τους δημότες τους. Επομένως θα πρέπει να αυξηθούν και παράλληλα να διαχειριστούν σωστά τα κονδύλια των δήμων, προκειμένου για την ενίσχυση και την επέκταση των παραπάνω υπηρεσιών. Στόχος του κάθε δήμου εξάλλου οφείλει να είναι η εξυπηρέτηση των πολιτών του και η κάλυψη των αναγκών του με τον καλύτερο εφικτό τρόπο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Από το σύνολο της παρούσας πτυχιακής, συμπεραίνουμε ότι οι δήμοι οφείλουν να προσφέρουν κοινωνικές υπηρεσίες προς όφελος του πολίτη, ανταποκρινόμενοι στα δικαιώματα των πολιτών δεδομένου μάλιστα ότι οι Δήμοι και οι κοινότητες αποτελούν τον πρώτο δέκτη κοινωνικών προβλημάτων των πολιτών, λόγω της άμεσης επαφής τους με τον δημότη. Εξετάζοντας τους δήμους των Αθηναίων και του Περάματος, διαπιστώσαμε ότι στο πλαίσιο τους λειτουργούν αρκετές κοινωνικές υπηρεσίες προς τον πολίτη, με τον δήμο Αθηναίων να υπερέχει, δεδομένου ότι αποτελεί μεγαλύτερο δήμο.

Στόχος της έρευνάς μας ήταν να διαπιστώσουμε το κατά πόσο οι πολίτες που υπάγονται στους συγκεκριμένους δήμους γνωρίζουν και συμμετέχουν στα προγράμματα κοινωνικής υποστήριξης των δύο αυτών δήμων και την άποψή τους σχετικά με τα προγράμματα αυτά. Από την ανάλυσή μας διαπιστώσαμε ότι η πλειονότητα των ερωτώμενων, έχει γνώση των κοινωνικών προγραμμάτων υποστήριξης που προσφέρουν οι δύο δήμοι, γεγονός πολύ θετικό τόσο για τους δήμους, δεδομένου ότι προβάλλουν τις υπηρεσίες αυτές και τις αξιοποιούν, όσο και για τους πολίτες, οι οποίοι νιώθουν ότι οι ανάγκες τους λαμβάνονται υπόψη και τους προτείνονται λύσεις. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει και από το γεγονός ότι η πλειονότητα των ερωτώμενων συμμετέχει σε κάποια από αυτά τα προγράμματα και δηλώνει πολύ ευχαριστημένο για την ύπαρξή τους.

Όσον αφορά στην αξιολόγησή τους, όλα τα προγράμματα για τα οποία ρωτήθηκαν οι πολίτες και τα οποία αφορούν στους βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, στα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης, στα προγράμματα στήριξης των μονογονεϊκών οικογενειών, στα ΚΑΠΗ, στο πρόγραμμα βοήθεια στο Σπίτι, στις λέσχες φιλίας, στα κέντρα προστασίας προσφύγων, στα προγράμματα για τους ανέργους, στα κέντρα εκπαιδευτικής στήριξης, αλλά και στα αθλητικά προγράμματα, κατατάχθηκαν στην κατηγορία μέτρια έως καλά. Αυτό σημαίνει ότι οι δήμοι πρέπει να συνεχίσουν το έργο τους αυτό και να το βελτιώσουν προκειμένου οι πολίτες να καλύπτονται απόλυτα από αυτά και να είναι ευχαριστημένοι σε μεγαλύτερο βαθμό. Θα πρέπει επίσης να δοθούν κονδύλια από το κράτος για την ενίσχυση των προγραμμάτων αυτών προκειμένου να καλύψουν εξ' ολοκλήρου τις ανάγκες των δημοτών τους.

Μια καλή πρόταση θα ήταν οι δύο δήμοι να διανείμουν ερωτηματολόγιο στους πολίτες τους και να τους ρωτούν τις αδυναμίες που θεωρούν ότι έχουν τα προγράμματα κοινωνικής στήριξης που προσφέρουν με άμεσο αποτέλεσμα τη βελτίωση συγκεκριμένων τομέων των προγραμμάτων αυτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Andy Field "Discovering Statistics with Spss" Sage Publications, 2005
2. Mc Daniel, C & Gates,R (1995) "Marketing Research Essentials", West Publishing Company
3. Verney S., 1994, "Central State - Local Government relations", in Kazakos P. & Ioakimidis P., "Greece and EC Membership Evaluated", 1994, Routledge, σελ. 166.
4. Αμίτσης Γ., Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του Συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας, Το Ελληνικό μοντέλο των κοινωνικών υπηρεσιών και η Ευρωπαϊκή εμπειρία, εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα 2001
5. Αμίτσης, 1993, «Το θεσμικό πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με τις λιγότερο ευνοημένες ομάδες- Η κάλυψη των ηλικιωμένων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες» στο Χτούρη (επ.), Θεσμοί και ρυθμίσεις της κοινωνικής πολιτικής
6. Άρθρο 1 της υπ'αρ. Π4β/οικ.5814/17.10.97
7. Βεκρής, Λ., & Χοντολίδου, Ε., (επιμ.) 2003, Προδιαγραφές Σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, ΓΓΕΕ-ΙΔΕΚΕ, Αθήνα .
8. Γεωργακόπουλος, Θ., 1997, "Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική", Εκδ. Ευγ. Μπένου
9. Δήμος Αθηναίων, 2008, ανακτημένο από: <http://www.cityofathens.gr/el/ypiresies/dioikitikes-koinonikes-ypiresies/dieythynsi-sxolikis-merimnas>
10. Δήμος Κορυδαλλού, 2006, Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Ομιλία στο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Κορυδαλλού (19-5-2006)
11. Δήμος Περάματος, Αθλητικός Οργανισμός, 2008, ανακτημένο από: <http://www.perama.gr/athletics.aspx>
12. Δήμος Περάματος, Βικιπαίδεια ανακτημένο από: <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%AD%CF%81%CE%B1%CE%B1>

13. Δήμος Περάματος, Υγεία στο Πέραμα, 2008, ανακτημένο από:
<http://www.perama.gr/health-care.aspx>
14. Επιχειρησιακό πρόγραμμα δήμου Περάματος, 2008. ανακτημένο από:
http://www.perama.gr/Files/%CE%95%CE%A0%20%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82_%CE%9C%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%82%20%CE%92_%CE%93.pdf. Β και Γ μέρος
15. Ιατράκη Ε. ,Σημειώσεις «Κοινωνικές Υπηρεσίες στην Τοπική Αυτοδιοίκηση» , Απρίλιος , 2004, Ηράκλειο
16. Ιωαννίδου-Μουζάκα Ε, 2008, Δήμος Αθηναίων και Άτομα με Αναπηρία ανακτημένο από: <http://www.disabled.gr/lib/?p=7778>
17. Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παίδων, 2008 ανακτημένο από:
<http://www.eleftherio-kordelio.gr/gr/kpol/Pages/KDAP.aspx>
18. Κυριακάκης Β., 1991, Εναλλακτικές μορφές στην προστασία Ηλικιωμένων στο Κοινωνική Εργασίας, Τεύχος 24
19. Μαράτου-Αλιπράντη Λ. (2002). Διακρατικός οδηγός για τη μονογονεϊκότητα: Ελλάδα, Αθήνα: Κέντρο Έρευνας για Θέματα Ισότητας.
20. Σταθόπουλος Π. (1999), Κοινωνική Πρόνοια : Μια γενική θεώρηση, Αθήνα: Έλλην.
21. Τεπέρογλου Α, 1991, Αξιολόγηση της Προσφοράς των Κέντρων Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων, ΕΚΚΕ., Αθήνα. Άγνωστος, 2001, Κοινωνικός αποκλεισμός και μειονότητες. Πρόσβαση στις υπηρεσίες Υγείας, πτυχιακή εργασία, Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης
22. Χριστοφιλοπούλου, Π., 1998, "Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση στο Ελληνικό Πολιτικό-Διοικητικό Σύστημα", Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης, σελ. 44